

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра публічного управління, адміністрування та права

Кваліфікаційна робота

на тему: **«ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ВЛАДИ У ВИРІШЕННІ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

Виконала:

студент академічної групи 201м – ДС
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 281

«Публічне управління та адміністрування»
_____ Ю. О. Мельник

Науковий керівник:

професор кафедри публічного управління,
адміністрування та права,
доктор наук з державного управління,
професор

_____ М. І. Лахижа

Полтава – 2021 рік

Бібліографічний опис та анотація кваліфікаційної роботи

Бібліографічний опис: Мельник Юлія Олександрівна. Взаємодія громадянської та влади у вирішенні екологічних проблем для забезпечення сталого розвитку. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Кафедра публічного управління, адміністрування та права. Науковий керівник: Лахижа Микола Іванович, кафедра публічного управління, адміністрування та права, доктор наук з державного управління, професор. Полтава. 2021 рік.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

Анотація. У роботі проведено дослідження сутності взаємодії громадянської та влади у вирішенні екологічних проблем для забезпечення сталого розвитку. Розкрито поняття сталого розвитку, влади та громадянської (теоретичні та історичні аспекти). Показано генезис зв'язків влади з громадянською у публічному управлінні та інституційну спроможність органів влади та громадянської у забезпеченні їх взаємодії.

Проаналізовано актуальний стан взаємодії громадянської та влади у вирішенні екологічних проблем для забезпечення сталого розвитку України. Використано матеріали з досвіду діяльності українських і міжнародних громадянських інституцій, що дозволило автору показати практику їх діяльності, розкрити актуальні проблеми, що впливають на ефективність взаємодії між органами влади та громадянською, показати напрями підвищення організаційної спроможності як фактор впливу на ефективність

взаємодії органів влади та громадськості. Розкрито перспективи розвитку взаємодії громадськості та влади у розрізі світових кліматичних трендів та зобов'язань України. Намічено шляхи активізації включення громадськості до процесів прийняття рішень органами влади, що впливають на досягнення сталого розвитку України.

Ключові слова: публічне управління, громадськість, влада, взаємодія, екологія, Україна

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ГО - громадські організації

ЄС – Європейський Союз

ЗУ – Закон України

ІТ – інформаційні технології

КМУ – Кабінет Міністрів України

ОСН – органи самоорганізації населення

ОТГ – об'єднані територіальні громади

ОМС – органи місцевого самоврядування

ЄЗК – Європейський Зелений Курс

ВДЕ – відновлювані джерела енергії

ТПВ – тверді побутові відходи

НВВ – національний визначений внесок (згідно Паризької Угоди)

GND - Green New Deal (Новий Зелений Курс)

НУО - неурядові організації

АМУ - Асоціація Міст України

АММУ - Асоціація малих Міст України

АЕЕМУ - Асоціація Енергоефективних Міст України

ЕЕ - енергоефективність

ДАЕЕУ - Державне Агентство Енергоефективності України

IRENA - International Renewable Energy Agency

ТГ - територіальна громада

ОЕСУ - Об'єднана енергетична система України

UN - United Nations

ООН - Організація Об'єднаних Націй

COP 26 - кліматичні переговори ООН у Глазго

KSE - Київська школа економіки

ОВД - оцінка впливу на довкілля

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ГРОМАДСЬКОСТІ, ВЛАДИ ТА ЇХ РОЛЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	13
1.1. Поняття сталого розвитку, влади та громадськості: теоретичні й історичні аспекти.....	13
1.2 Генезис зв'язків влади з громадськістю в публічному управлінні.....	27
1.3. Інституційна спроможність органів влади та громадськості в забезпеченні їх взаємодії.....	38
Висновки до розділу 1.....	50
РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНИЙ СТАН ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ВЛАДИ У ВИРІШЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	53
2.1. Практика взаємодії екологічних організацій і влади на міжнародному, національному та місцевому рівнях.....	53

2.2. Актуальні проблеми, що впливають на ефективність взаємодії між органами влади та громадськістю.....	59
2.3. Підвищення організаційної спроможності як фактор впливу на ефективність взаємодії органів влади та громадськості.....	63
Висновки	
до розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ	
ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ ТА ВИРІШЕННЯ ВНУТРІШНІХ	
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗА УМОВИ ОБ'ЄДНАННЯ ЗУСИЛЬ	
ГРОМАДСЬКОСТІ ТА	
ВЛАДИ.....	70
3.1. Перспективи розвитку взаємодії громадськості та влади в розрізі світових кліматичних трендів і зобов'язань України.....	70
3.2. Труднощі взаємодії влади та громадськості у вирішенні проблем поводження з відходами, клімату та біорізноманіття.....	73
3.3. Включення громадськості до процесів прийняття рішень органами влади, що впливають на досягнення сталого розвитку України.....	85
Висновки	
до розділу 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	101

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ.....	106
ДОДАТКИ.....	120
Додаток А. Наукові праці автора за темою кваліфікаційної магістерської роботи.	121
Додаток Б. Публікації у медіа та фото з заходів, які стосуються дослідження.....	133

ВСТУП

Взаємовідносини людини та природи завжди були предметом філософського осмислення, що набуло особливої актуальності на початку XXI століття і сприяло формуванню концепції сталого розвитку (англ. *sustainable development*) — загальної концепції щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства (економічних, соціальних, екологічних та інших) і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному та здоровому довкіллі. Визначення сталого розвитку сформулювала в своїй доповіді Комісія Брундтланд, яка діяла у 1984 - 1987 рр. і підготувала доповідь «Наше спільне майбутнє», в основі якої лежала «Концепція сталого розвитку». Ця ідея в наступні роки набула широкого визнання та використовується для вироблення державної політики та об'єднання на цій основі державних і громадських інституцій, що є неодмінною умовою формування сучасного публічного управління.

Всеосяжний характер екологічної кризи спричинено потужним антропогенним тиском, який відчувають усі природні екосистеми — атмосфера, гідросфера, літосфера та біосфера.

Усі ці проблеми яскраво проявляються й в Україні, економіка якої у XX столітті формувалася без урахування об'єктивних потреб та інтересів населення, без належного оцінювання екологічних можливостей регіонів, а в XXI столітті Україна стала однією з екологічно "найбрудніших" країн Європи, перенасиченою хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами з застарілими технологіями.

У політичному відношенні екологія стала популярною темою для більшості лідерів політичних партій, що особливо помітно під час виборчих

процесів. Проте реалізація навіть правильних екологічних проєктів вимагає значних коштів, яких Україні не вистачає.

Отже, сьогодні перед українським суспільством, державою та бізнесом стоїть надзвичайно складне завдання: поєднання сталого економічного розвитку з вирішенням наявних екологічних проблем та уникнення їх у майбутньому.

Для успішного вирішення цих складних екологічних проблем потрібно здійснити перехід до нової ідеології життя, забезпечити екологізацію економіки та формування екологічно орієнтованої цивілізації.

Ключову роль у цьому має відігравати взаємодія громадськості з органами державної влади в екологічній сфері. Проведений автором аналіз свідчить, що ці проблеми усвідомлені як українською владою, так і громадськістю. Проте й досі тривають академічні та політичні дискусії про першість у цьому процесі та розподіл ролей і повноважень, що робить необхідним наше дослідження процесів взаємодії громадськості та влади у вирішенні екологічних проблем для забезпечення сталого розвитку України. Актуальність теми підтверджується значною увагою до неї українських учених. Так, формування партнерських відносин інституцій громадянського суспільства й органів державної влади, обґрунтування способів оптимізації механізмів їх взаємодії досліджували В. Кравчук, О. Радченко, О. Скакун, А. Сухорукова, Ю. Сурмін, Л. Усаченко, О. Хомей, Ю. Якименко та інші вчені. Питання сталого розвитку досліджують учені з різних наукових галузей, передусім представники економічних наук і екологи. Так, методологічні й організаційні принципи формування, структуризації, використання та відтворення соціально-економічного розвитку держави та регіонів сформульовано в дослідженнях таких представників економічних наук, як В.

Геєць, З. Герасимчук, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Копитко, О. Митяй, Б. Язлюк та інші.

Теоретико-методологічні проблеми публічного управління сталим розвитком плідно досліджували й учені з галузі науки державного управління, зокрема: В. Авер'янов, О. Амосов, В. Бакуменко, В. Дзюндзюк, С. Коломийцев, В. Мамонова, О. Машков, А. Мельник, О. Оболенський, Ю. Сурмін, В. Токовенко, Ю. Шаров та інші.

Праці цих авторів стали теоретичною основою нашого дослідження. Важливим джерелом стали нормативно-правові акти, документи місцевих органів влади та громадських інституцій, що відображають динаміку відносин між ними та формування сучасних підходів до забезпечення сталого розвитку.

Авторську позицію відображено в особливій увазі до виокремлення та вирішення екологічних проблем і відображення ролі в цьому процесі взаємодії державних і громадських інституцій.

Метою дослідження є виокремлення вузлових екологічних проблем і висвітлення ролі взаємодії громадськості та влади в їх вирішенні для забезпечення сталого розвитку України.

Об'єктом дослідження є процес взаємодії влади та громадськості.

Предметом дослідження є взаємодія влади та громадськості у вирішенні екологічних проблем для забезпечення сталого розвитку України.

Для реалізації мети дослідження поставлено та вирішуються такі завдання:

- Визначення понять сталого розвитку, влади та громадськості, їх взаємозв'язку;

- Характеристика інституційної спроможності влади та громадськості в забезпеченні їх співпраці;
- Виявлення специфіки законодавчого забезпечення у сфері захисту довкілля та взаємодії громадськості та влади на міжнародному, національному та місцевому рівнях;
- Визначення перспективи розвитку взаємодії громадськості та влади в розрізі формування нових світових трендів і зобов'язань, що впливають на Україну;
- Характеристика специфіки взаємодії влади та громадськості за окремими напрямками вирішення екологічних проблем.

Виконання цих завдань стало можливим завдяки використанню сукупності принципів, підходів і методів пізнання, визначених специфікою предмета дослідження. Так, використання сучасних підходів неоінституціоналізму дало змогу розкрити основні параметри взаємодії інститутів громадянського суспільства й органів державної влади, проаналізувати формальні та неформальні аспекти такої взаємодії. Системний підхід застосовувався для розкриття взаємодії громадянських і політико-владних інституцій, розкриття ретроспективи еволюції форм співпраці між ними. Використано також метод інституційного аналізу, компаративний та історико-порівняльний методи.

Кількісні параметри та показники активності громадських інституцій у взаємодії з державними органами проаналізовано з застосуванням методу статистичного аналізу.

Суттєвим чинником формування світоглядних позицій автора стала робота в міжнародних екологічних проектах і участь у розвитку громадських інституцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному аналізі різноманітних чинників взаємодії громадянського суспільства й органів державної влади задля формування та реалізації екологічної політики для забезпечення сталого розвитку України. Автором проведено систематизацію теоретичних досліджень і практики діяльності громадських інституцій у вирішенні екологічних проблем сучасності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних висновків і практичних результатів магістерської роботи в діяльності органів влади та громадських інституцій, а також – у науковій і навчальній роботі.

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 120 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 5 таблиць, 21 зображення у 2 додатках та список використаних джерел, який налічує 114 найменувань.

Результати дослідження використано автором на практиці, частково вони увійшли до аналітичних оглядів, підготовлених у рамках діяльності міжнародної організації 350.org, громадської організації “Еколтава”, Української кліматичної мережі та інших громадських екологічних організацій у межах екологічних і кліматичних програм Фонду імені Гайнріха Бьоля, Міжнародного Фонду “Відродження”, Фондації Чарльза Стюарта Могга, Фонду імені Фрідріха Еберта. Крім того, результати дослідження автора знайшли відображення в публікаціях у періодичній пресі, а також у матеріалах науково-практичної конференції [Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти] (Додаток 1)

Автором здійснено також редагування громадського аналізу Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Суми до 2025 року та редагування аналітичного звіту в рамках дослідження “Екологічно-соціальна дискримінація за фактором проживання населення біля сміттєзвалища”, а також інших аналітичних матеріалів. (Додаток 1)

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ГРОМАДСЬКОСТІ, ВЛАДИ ТА ЇХ РОЛЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

1.1. Поняття сталого розвитку, влади та громадськості: теоретичні й історичні аспекти.

Проблематика сталого розвитку розглядається вченими різних спеціальностей і вимагає комплексного підходу як із теоретичної, так і з практичної точки зору. Але особливо важливими видаються питання організації взаємодії влади, громадськості та бізнесу для забезпечення сталого розвитку.

Виділені нами для опрацювання поняття «сталий розвиток», «влада», «громадськість» знайшли належне відображення як у зарубіжних, так і у вітчизняних дослідженнях і мають цікаву історію, пов'язану з вирішенням проблем розвитку людської цивілізації.

Проведений аналіз літературних джерел, авторами яких є українські вчені, свідчить про значну їх увагу до феномена сталого розвитку. Прикладом може бути дослідження вчених із Одеського інституту державного управління НАДУ при Президентіві України (Н. Драгомирецька, С. Дружинін, С. Думинська, Р. Жилавська, Ю. Ковальова) [71]. Монографію підготовлено в межах магістерської програми галузі знань «28. Публічне управління та

адміністрування». У монографію увійшли результати наукових пошуків із актуальних питань сучасного публічного управління й адміністрування.

Подібні ж дослідження проведено й ученими з інших регіональних інститутів НАДУ при Президентіві України, а також – економістами, представниками правових наук, екологами тощо.

Так, О. Надоша здійснює теоретико-методологічний аналіз сталого розвитку в контексті сучасних дослідницьких підходів [52]. Розглядаючи історичні аспекти сталого розвитку, автор відзначає, що вперше конкретизовано проблему сталого розвитку було озвучено в 1992 році на конференції ООН із питань природного середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро, там само представниками 179 держав було прийнято програму економічного та соціального розвитку людства в майбутньому столітті, сформульовану в документі “Порядок денний на ХХІ століття”.

В основі цієї програми лежала концепція сталого розвитку, яка передбачала “модифікацію біосфери та застосування людських, фінансових, живих і неживих ресурсів для задоволення людських потреб і покращення якості життя”. Логічним продовженням цього документу стало прийняття на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 році “Плану виконання рішень на найвищому рівні”, в якому було визначено конкретні заходи та часові інтервали їх реалізації: 2005-2015 рр. оголошувалися декадою переходу світу до сталого розвитку [58].

Концепція сталого розвитку включає три головні складові: екологічну, економічну та соціальну, тотожні за значенням і впливом на суспільство. Активний розвиток економіки за умови слабкого розвитку екологічного та соціального напрямів призведе до порушення сталості розвитку... Неможливо забезпечити покращення умов життя, якщо зростання економіки

не відбуватиметься одночасно зі скороченням техногенного навантаження на людину та вирішенням соціальних проблем у житті суспільства.

У сучасних дослідницьких підходах поняття “сталий розвиток” (“sustainable development”) є предметом окремого аналізу вчених у сфері природничих і гуманітарних наук і розуміється як “тривалий розвиток на власній основі”, “тривалий розвиток, що підтримує сам себе”.

У рамках аналізу цього поняття сформувалася чимала кількість визначень сутності поняття “сталий розвиток”, які описують процеси розвитку та рівні організаційних систем (біологічних, соціально-економічних, політичних, географічних). Розглядаючи сталий розвиток як концепцію, ідеологію, реакцію світового співтовариства на кризові явища в біосфері, економіці, сфері міжнародних відносин, З. Грефф та інші вчені пишуть, що ця нова форма соціальної динаміки стосується всіх сфер життєдіяльності людини та потребує науково-методологічного розроблення проблем його запровадження. Найменш розробленими його аспектами залишається аналіз систем державного управління в умовах сталого розвитку, перехід суспільств до принципів сталого розвитку, механізми утвердження сталого розвитку й управління ним, доцільність обґрунтування яких і визначила методологічний інтерес цього дисертаційного дослідження.

Органи виконавчої влади є ключовими суб'єктами адміністративного права, оскільки їм належить провідне місце та роль у виникненні та функціонуванні суспільних відносин, що є предметом адміністративно-правового регулювання [87, с. 117].

Виконавча влада – одна з трьох гілок державної влади відповідно до принципу поділу влади. Розробляє та втілює державну політику, спрямовану на забезпечення виконання законів, керує сферами суспільного життя. Має

можливість самостійно приймати рішення, необхідні для виконання цих завдань, проте є підзвітною законодавчій гілці влади.

Поняття «орган виконавчої влади» є похідним від ширшого поняття «державний орган» (або «орган державної влади»). У цьому розумінні орган виконавчої влади є окремим видом державних органів. На них поширюються всі загальні риси поняття державних органів. Це означає, що кожний окремий орган виконавчої влади [69, с. 117]:

- створюється задля безпосереднього здійснення конкретного виду державної діяльності;
- виконує діяльність, що характеризується чітко визначеною державною спрямованістю, цілями, завданнями та функціями, певним обсягом компетенції (прав і обов'язків);
- реалізовує свою діяльність з допомогою визначених державою методів і форм;
- має певну організаційно-правову форму, внутрішню структуру та зовнішні зв'язки [69, с. 118].

Успішне розв'язання завдань подальшого зміцнення української держави, подолання кризи в усіх сферах суспільної діяльності, особливо в соціальній сфері, забезпечення стабільності та закладення основ для поживлення та прискорення соціального розвитку багато в чому залежить від діяльності державних органів, їх апарату, державних службовців. Заходи політичного, економічного та правового характеру дадуть потрібну віддачу лише за умови поліпшення якісного складу керівників, усіх службовців державних органів, їх відповідального ставлення до дорученої справи.

Суспільна роль виконавчої влади полягає у виконанні завдань держави та реалізації її функцій. Завдання та функції держави, виконання яких покладається на державну службу, витікають із Конституції та законів

України. Суть їх полягає в забезпеченні суверенітету, незалежності розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави, де людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України) [32].

Якщо не вдаватися до характеристики та конкретизації завдань державної служби, що витікають із повноважень відповідних органів державної влади, то до найбільш суспільно значущих слід віднести такі:

- забезпечення й охорона конституційного устрою України, розвиток її як демократичної, соціальної, правової держави;
- забезпечення кожною людиною вільного розвитку своєї особистості, прав, свобод і їх захисту, особистої свободи і недоторканності, права власності та недоторканності житла;
- формування державно-правових, економічних і політичних умов для діяльності державних органів, забезпечення їх ефективної діяльності;
- забезпечення громадянам права участі в управлінні державними справами, у референдумах, вільно обирати й бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, рівного доступу до державної служби, а також служби в органах місцевого самоврядування;
- недопущення порушень права громадян мирно збиратися, об'єднуватись у політичні партії та громадські організації;
- забезпечення дії принципу гласності в діяльності державних органів і державних службовців, дотримання законності й дисципліни в системі державної служби;

Функції виконавчої влади випливають із основного її призначення – виконання завдань держави задля досягнення поставлених цілей. Тому вони безпосередньо пов'язані з функціями держави та спрямовані на їх реалізацію. У широкому розумінні функції державної служби – це основні напрямки практичної, соціально корисної, професійної діяльності людей щодо виконання державою свого соціального призначення. Вони полягають у реалізації правових норм, що регулюють відносини в різних сферах, у досягненні цілей правового регулювання в процесі створення державної служби та безпосередньої діяльності державних службовців.

Крім цього, органи виконавчої влади мають і певні особливі ознаки, зумовлені їх належністю до відносно самостійної частини державного механізму (апарату) – системи органів виконавчої влади. Ця система органів має досить поширену назву – управлінський апарат.

Виконавча влада базується на певних принципах, тобто науково обґрунтованих і сформульованих ідеях, положеннях, які визначають характер діяльності її органів. Такими принципами є: пріоритет прав людини, демократизм, законність, рівноправність громадян у державному управлінні, гласність.

Пріоритет прав людини під час здійснення виконавчої влади – одна з основних вимог побудови правової держави. Уся діяльність органів виконавчої влади повинна бути спрямована на благо народу, підвищення його рівня життя, дотримання соціальної справедливості.

Демократизм означає залучення громадян до управління державними справами, їх максимальну участь у процесі обговорення та прийняття державно-управлінських рішень, звітність органів виконавчої влади та їх посадових осіб перед представницькими органами, контроль із боку

громадськості за їх діяльність, наявність колегіальних органів в окремих органах державної влади.

Законність діяльності органів виконавчої влади – це точне та неухильне дотримання Конституції України, законів, створення режиму, який би забезпечував права та свободи громадян, а органи виконавчої влади, громадські об'єднання функціонували в межах своєї компетенції, посадові та службові особи виконували свої обов'язки належним чином. Законність і дисципліна - передумова та гарантія злагодженості й ефективної діяльності всього апарату державного управління.

Рівноправність громадян у державному управлінні - гарантія реальної демократії. Дотримання принципу рівноправності в управлінні означає, що всі мають однакове право вступати на державну службу, брати участь у вирішенні завдань держави, користуватись усіма закріпленими в Конституції правами та свободами.

Гласність – необхідна умова демократизму, джерело інформації про стан справ у країні, засіб впливу на органи виконавчої влади з боку громадськості.

Цей принцип проявляється у формі звітності органів виконавчої влади перед представницькими органами влади та громадськістю, донесення через друковані й електронні ЗМІ інформації про їх діяльність, найважливіші рішення й основні напрями роботи. Принцип гласності закріплено в Конституції, законодавчих актах держави.

Отже, враховуючи те, що в сьогоденнішніх реаліях виконавча влада багато в чому визначає соціально-економічну динаміку розвитку держави, Україні слід активізувати віднайдення та встановлення оптимальної моделі державного управління. Саме задля цього й було ініційовано проведення адміністративної реформи. Успіх у цій справі значною мірою визначатиме розвиток і

вдосконалення системи органів виконавчої влади, які в процесі суспільної трансформації суттєво змінюватимуть свої функції та характер діяльності.

У даному контексті для української держави актуальними завданнями є:

1. Збалансування державного управління та місцевого самоврядування в напрямі якіснішого задоволення потреб населення в наданні управлінських і громадських послуг.
2. Усунення суперечностей між загальнодержавними, регіональними, місцевими та галузевими інтересами задля прийняття раціональних державно-управлінських рішень.
3. Удосконалення адміністративно-територіального устрою як засобу ефективного вирішення проблем соціально-економічного та культурного розвитку держави й територій.

Для максимального задоволення потреб людини з одночасною повагою до її особистості, дотриманням прав, свобод і національної самобутності поки що найефективнішим винаходом є гуманістична правова держава. До такої правової держави, тобто до такої, де реально панує право, треба відштовхуватися не від закону, а від громадянського суспільства, сучасне розуміння якого склалося паралельно з удосконаленням уявлень про демократичну правову державу. Така держава закріплює законодавством принципи громадянського суспільства, тобто відображає в юридичному плані його основні засади.

Гуманістична правова держава має бути зацікавлена в тому, щоби кожний член суспільства вибрав свідомо для себе найбільш розумний і оптимальний спосіб спілкування з навколишнім середовищем, співгромадянами, владою. Цей вибір допомагають зробити суспільні інститути, засоби масової інформації. Громадянське суспільство, взаємодіючи з правовою державою, змушене не лише створити сприятливі умови для розвитку кожної

особистості, але й бере на себе завдання залучити її до активної співпраці, надати імпульси до розвитку потреб (а отже, і попиту) і розгалуження сфери інтересів, які реалізуються в межах закону та ставлять відповідні вимоги до нього, тобто наповнює сам процес реалізації мети та завдань цього утворення.

Також, крім зазначених властивостей гуманістичної правової держави, необхідно наголосити ще й на таких моментах, як:

- регулювання взаємовідносин між особою та державою на засадах дозволеності особі робити все, що прямо не заборонено законом, а державним органам тільки те, що прямо дозволено законом;
- взаємна відповідальність особи та держави; відповідальність держави перед особою та громадянським суспільством за свою діяльність;
- ефективна організація контролю та нагляду з боку громадянського суспільства за здійсненням законів і дотримання режиму законності.

Демократія та статус правової держави пов'язані між собою нерозривно. Демократичні правові держави процвітають, якщо про це дбають громадяни, якщо вони готові використати свободу для плідної праці на благо суспільства, якщо обрана влада звітує за свої дії, якщо життя суспільства ґрунтується на засадах компромісу та толерантності.

Демократичне суспільство – це насамперед внутрішньо збалансоване та правозаконне суспільство. Воно надає перевагу законності, пов'язаній не з силою влади, а з силою влади правового закону, та схильне до такої демократично облаштованої суспільної дисципліни та правопорядку, як право упорядкованості. Воно й справді обмежує свободу членів суспільства, але якщо це обмеження здійснюється в рамках закону й однаково для всіх, то складається ситуація «суспільного договору», що проявляється в системі взаємних зобов'язань. Заради спільного блага кожен згідний добровільно

віддавати частину своєї свободи. Побудова демократично сильної правової держави — це відповідь на питання, що треба збудувати та куди треба йти.

Ю. Шемшученко та О. Скрипнюк зазначають [68], що демократично сильна держава – це, по-перше, сильні всі гілки влади, які здійснюють свої функції не тільки за принципом розподілу, а й взаємодії влад, а, по-друге, – це держава, заснована на диктатурі особи, а не на диктатурі закону. Формування правової держави потребує переоцінки взаємовідносин держави в політичній системі з особистістю та громадянським суспільством. Правова держава з гуманістичним наповненням – це практичний інструмент забезпечення та захисту здоров'я, честі, гідності, свободи особистості, засіб боротьби з бюрократією, форма реалізації самоуправління та народовладдя.

Рівноправним партнером держави щоразу частіше стає громадянське суспільство, яке діє через партії, громадські організації та окремих громадян.

Конституція України (ст. 36) гарантує громадянам нашої держави право на свободу об'єднання в політичні партії, громадські організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Права людини – це не дарунок держави, уряду, політичної партії чи її лідера, а суверенний, невідчужуваний атрибут кожної людини, кожної особистості, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, віросповідання, політичних поглядів і переконань, соціального походження чи майнового становища. Не народ існує для держави чи уряду, а держава й уряд – для народу, не народ – для Конституції, а Конституція – для народу.

У «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки», затвердженій Указом Президента України від 26 червня 2016 р. № 68/2016, передбачено створення сприятливих умов для формування й інституційного розвитку організацій громадянського

суспільства; забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення; стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці [42].

Громадянське суспільство – це сукупність недержавних організацій, які представляють волю й інтереси громадян. Воно включає в себе сім'ю та приватну сферу, тобто «третій сектор» суспільства паралельно з державою та бізнесом. Елементами громадянського суспільства є різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють усі сфери суспільного життя.

Ідея розмежування громадянського суспільства та держави, виникнувши наприкінці XVIII ст. в Європі, у XIX ст. почала активно розроблятися науковцями на теоретичному рівні. Результатом цього стала еволюція сутності поняття «громадянське суспільство». Традиційне застосування цього терміну на позначення мирного політичного устрою, що управляється на основі закону (*societas civilis*), поступилося місцем його застосуванню на позначення окремої інституціональної сфери життя, яка не узгоджувалася з чинними на відповідній стадії суспільного розвитку інститутами державної влади.

Проблематика громадянського суспільства наприкінці 80–х років XX ст. набула змісту «соціалістичного громадянського суспільства». Це відбулося внаслідок розпаду Радянського Союзу та процесу дезінтеграції колишніх його суб'єктів. За таких умов на громадські організації покладалося завдання допомогти «символічно скріпити державу, яка розвалювалася, і забезпечити атомізованих індивідів життєво необхідними послугами». Створювані на той

час неурядові організації виконували переважно соціальні та культурні функції, так компенсуючи недостатність державної присутності в цих сферах. У сучасних поглядах на громадянське суспільство можна виділити такі моменти:

– по-перше, воно характеризується тим, що в ньому є місце як для консервативних, так і для радикальних сил, які є його необхідними компонентами;

– по-друге, в ньому є відносний соціальний консенсус за системою базових соціальних цінностей (права людини, демократія, плюралізм, правова держава, верховенство закону, власність, соціальна захищеність тощо);

– по-третє, наявний діалог різних політичних сил, спрямований на підтримку, постійне відновлення, відтворення соціального консенсусу згідно з соціальними умовами, які змінюються.

Одна з задач громадянського суспільства полягає в регулюванні горизонтальних зв'язків, яке повинне робитися з позиції доцільності.

Громадянське суспільство – це середовище стабільного функціонування людини в усіх його проявах, яке ґрунтується на відчутті свободи дій, це цілісна суспільна система, організований загал.

Основним показником дієвості громадянського суспільства є гарантоване ним забезпечення прав і свобод людини, визнаних загальнолюдськими цінностями.

З погляду захисту й реалізації індивідуальних і групових інтересів громадянське суспільство — це система добровільних громадських організацій, засобів формування суспільної думки, тиску на політичну сферу, а також інших міжгрупових і міжособистісних стосунків, які створюють можливості для реалізації членами суспільства своїх інтересів. Тут важливою

є здатність людини свідомо та добровільно об'єднуватися з іншими, на що звернув увагу Алексіс де Токвіль [60].

З погляду структури суспільної системи громадянське суспільство — це своєрідний соціальний простір, у якому люди взаємодіють як автономні індивіди, а взаємодіючи, утворюють складну, багаторівневу мережу громадянських зв'язків і взаємозалежностей, які й творять власне соціальне життя та власне суспільство, якому не потрібен примус із боку політичних структур, аби функціонувати.

З погляду взаємовідносин із державою громадянське суспільство — це сфера автономного існування, самовияву, самореалізації та самоорганізації індивідів, яку захищено законами від прямого втручання та регламентації з боку державної влади; це сукупність неполітичних, недержавних відносин у суспільстві: економічних, соціальних, духовних, етнічних, релігійних тощо.

Громадянське суспільство дотримується таких принципів:

- економічний і політичний плюралізм,
- особиста свобода,
- публічність і загальна поінформованість,
- справедливість і суворе дотримання законів
 - верховенство права в усіх сферах суспільного життя; відповідальність перед законом як державних органів, так і громадських організацій і громадян;
 - підзаконність державної влади, обмеженість сфери її діяльності, невтручання держави у справи громадянського суспільства;
 - охорона державою невід'ємних природних прав людини та громадянських свобод, що з них випливають; визнання пріоритетності прав та інтересів особи, непорушності її честі та гідності, гарантування умов для їх захисту;
 - рівність закону для всіх і рівність усіх перед законом;

- взаємна відповідальність держави й особи, правова відповідальність офіційних осіб за дії, які вони чинять від імені держави;
- поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, їх взаємна рівноваженість і відкритість;
- незалежність судів і суддів, наявність ефективної системи захисту;
- наявність ефективних форм контролю за дотриманням законів та інших нормативно-юридичних актів [ПОЧЕПЦОВ].

Згідно з міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається неконсолідованим і значно відстає в розвитку від громадянського суспільства європейських країн загалом і постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи зокрема.

Поряд із внутрішніми факторами, як-от низький рівень громадянської активності й організаційної спроможності організацій громадянського суспільства, зовнішнім обмеженням для розвитку громадянського суспільства є недостатньо сприятливе законодавче середовище.

Україна на законодавчому рівні визнала важливість утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави. Саме таку норму містить низка нормативно-правових актів, зокрема Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України», ухвалений у 2010 році.

Україна має низку міжнародних зобов'язань щодо забезпечення права на свободу об'єднання, свободу мирних зібрань і доступу до інформації та інші, що є основою розвитку громадянського суспільства.

Відносини та взаємовплив громадянського суспільства та держави є визначальним у забезпеченні демократичного розвитку країни. З одного боку, відстоюючи матеріальну та духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і

суспільних інтересів людей, громадянське суспільство активно сприяє процесам демократизації держави, набуття нею ознак правової держави. З іншого боку, громадянське суспільство саме залежить від держави та не може набути розвинених форм в умовах політичного насильства та тиранії. Тому зворотний зв'язок у стосунках громадянського суспільства та держави повинен обов'язково діяти.

Рівновага між громадянським суспільством і державою є найважливішим фактором стабільного демократичного розвитку, а її порушення веде до гіпертрофії владних структур, відчуженості та політичного безсилля народу.

Без правової держави немає громадянського суспільства, а без громадянського суспільства немає правової держави.

1.2. Генезис зв'язків влади з громадськістю в публічному управлінні

Однією з передумов формування сучасного демократичного та заможного суспільства є відкритість і прозорість владних органів. Власне інформування щодо дій влади є визначальною гарантією реалізації ефективної державної політики, уможливлення контролю з боку громадськості, зміцнення довіри до власної діяльності з боку суспільства. В усіх розвинених країнах влада повинна виконувати суворо прописані процедури інформування населення стосовно своєї діяльності. Необхідним елементом є використання механізмів залучення громадськості до процесу вироблення та реалізації державної політики, а також до моніторингу за додержанням прав і свобод [59].

Для розбудови громадянського суспільства та формування правової держави розвиненість системи зв'язків із громадськістю має вирішальне значення. Громадськість зацікавлена в ефективній реалізації державної інформаційної політики. Доступ до інформації повинен бути вільним і максимально

спрощеним для пересічного громадянина. Враховуючи це, органи публічної влади мають використовувати у своїй діяльності новітні інформаційні технології та сучасну методику забезпечення взаємозв'язків між владою та суспільством.

Історія розвитку засад публічного управління зі свого боку свідчить про тісний зв'язок власне концепту «управління» та «народ, громадськість».

Так, історія показує, що перші управлінські концепції формувалися ще в стародавніх Вавилоні, Греції, Китаї, Єгипті. Значний внесок у становлення теорії управління зробив китайський філософ Конфуцій (551–479 рр. до н. е.). Провідною ідеєю конфуціанства був постулат, що керувати народом необхідно на основі високої моралі, а взірцем моральної поведінки повинен бути власне правитель. Філософія демократичного управління зародилась у Стародавній Греції. Засновниками цієї філософії були софісти Протагор (490–420 рр. до н. е.), Сократ (470–399 рр. до н. е.), Платон (427–347 рр. до н. е.), Аристотель (384–322 рр. до н. е.). До основних постулатів теорії софістів відносять такі: в управлінні державою повинні брати участь усі громадяни; основна цінність і сутність буття – це людина; від природи всі люди є рівними; закони є спільним виявленням громадян і повинні чітко виконуватися [24].

Зазначене підтверджує факт тісного зв'язку базисів реалізації влади та її прозорого зв'язку з народом, громадськістю. Тому не дивно, що сьогодні особливо гостро постає потреба не лише в моніторингу соціального середовища, а й у впливі на свідомість громадян за допомогою інформування через налагоджені канали комунікацій. Набуває гостроти й актуальності проблема встановлення дійових зв'язків із громадськістю, що передбачають чесні, відкриті, доброзичливі взаємовідносини між органами публічної влади

та населенням. Саме із цього виникає порівняно нова функція державного управління – зв'язки з громадськістю, адже влада діє ефективно лише тоді, коли її підтримує громадськість. Органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані інформувати населення про напрями стратегічного розвитку (політику), програми та послуги, що надаються ними, звітувати про свою діяльність і нести перед ним відповідальність [33]. Зокрема Б. Гурне вважає, що «для органів адміністративного управління вкрай необхідно розробляти і систематично застосовувати політику поліпшення своїх зв'язків із громадськістю» [12, с. 77]. У цьому аспекті сучасне загальноприйняте в міжнародній правовій практиці розуміння поняття «інформаційна відкритість державної влади» передбачає насамперед [29]:

- свободу доступу (за усним чи письмовим запитом) до інформаційних ресурсів держави та наявність ефективних процедур її забезпечення;
- наявність у системі органів державної влади та місцевого самоврядування механізмів обов'язкового й активного інформування громадян про свою діяльність, незалежно від наявності запитів.

Генезисне виокремлення науки про зв'язки з громадськістю в системі наук про соціальні комунікації детерміновано об'єктивними процесами, що постійно відбуваються в розвитку суспільних наук і сучасному соціумі. Сутність цих процесів полягає в безперервному прирості знань, їх диференціації та інтеграції, а також у дії цих взаємопов'язаних тенденцій. Інтегральним результатом згаданих процесів і тенденцій стало виникнення та становлення таких наукових напрямів і субдисциплін, як теорія зв'язків із громадськістю, історія зв'язків із громадськістю, технології зв'язків із громадськістю, іміджологія, зв'язки з громадськістю в міжнародних

відносинах і т. д. Згідно В. Березенко, у загальному вигляді наука про зв'язки з громадськістю складається з декількох субдисциплін, які детермінуються відповідно до головного предмета, який вони вивчають. Принаймні три компоненти є основними: теорія зв'язків із громадськістю, історія зв'язків із громадськістю, технології зв'язків із громадськістю [3].

Своєю генезою наука про зв'язки з громадськістю зобов'язана традиціям у дослідженні PR, що сформувалися в межах класичної, некласичної та постнекласичної наукової раціональності. Кожна з зазначених традицій внесла в науку про зв'язки з громадськістю свою специфіку вивчення проблем PR [3].

Науковий дискурс зв'язків із громадськістю був в основному сформований як окремий предметний напрям у системі суспільних наукових дисциплін у 90-х рр. XX ст. У сукупності цьому сприяли такі фактори та процеси, зокрема й публічного управління:

- збільшення потенціалу теоретичних знань і підвищення його праксеологічного рівня в галузі соціальних наук (цей визначальний чинник пов'язано з виникненням у референтний період суперечності між обсягом теоретичних знань про сутність публік рілейшнз і ускладненням процесу їх верифікації та прогнозування. Унаслідок цього виникла потреба в соціально-комунікаційному дискурсі процесів взаємодії соціальних суб'єктів системи суспільного устрою; водночас зріс практичний складник науки про зв'язки з громадськістю, оскільки нові соціально-економічні та політичні реалії вимагали їх адекватного й оперативного комунікаційного супроводження);

- трансформація під впливом глобалізації інформаційних процесів і формування інформаційного суспільства;
- зміни в соціально-політичному середовищі посткомуністичних країн і «нових демократій», цей третій із зазначених факторів став визначальним для формування та розвитку «публік рілейшнз»-шкіл насамперед у тих пострадянських країнах, де був досвід наукового аналізу комунікаційних процесів і їх ролі в суспільстві. Тому пострадянський науковий простір із об'єктивних причин потрапив у сферу дії методології аналізу прикладних соціально-комунікаційних процесів і ситуацій, які в провідних країнах світу використовувалися впродовж десятиріч.

Як уже зазначалося, зв'язок публічної інституції чи установи з навколишнім світом обумовлюється досить поширеним сьогодні терміном: «публік рілейшнз» (далі – ПР) (public relations), що перекладається з англійської як «зв'язки з громадськістю», є відносно новим для органів державної влади та місцевого самоврядування України. Його почали використовувати лише в останні 8-9 років, із початком економічних перетворень. Так, у 2012 р. з ініціативи Американського товариства по зв'язках із громадськістю (Public Relations Society of America, PRSA, утворене в 1947 р.) та за підтримки Міжнародної асоціації бізнес-комунікаторів (International Association of Business Communicators, IABC, утворена в 1970 р.) завдяки відкритим обговоренням було прийнято нове міжнародне визначення public relations: «Зв'язки з громадськістю – це процес стратегічної комунікації, який вибудовує взаємовигідні відносини між організацією і її аудиторіями» [74].

«Зв'язки з громадськістю», або «громадські зв'язки» (ГЗ) відіграють дедалі більшу роль у діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, у сфері підприємництва. ГЗ, що

налічують понад 90-річну історію існування в демократичних країнах, усе впевненіше входять у життєвий простір сучасної України, поступово усвідомлюється важливість і необхідність цієї функції в процесі здійснення державного управління [34].

Науково-практичний генезис зв'язків із громадськістю в публічному управлінні призвів до того, що в літературі сьогодні налічується близько півтисячі визначень «публік рілейшнз». Американський фахівець Рекс Харлоу на їх основі запропонував таке (переклад згідно [34]): «Зв'язки з громадськістю – це одна з функцій управління, що сприяє встановленню та підтриманню спілкування, взаєморозуміння та співробітництва між організацією та громадськістю. Вона включає в себе вирішення різних проблем: забезпечення керівництва інформацією про громадську думку та надання допомоги в розробці відповідних заходів; забезпечення їх діяльності в інтересах громадськості; підтримання управлінців у стані готовності до різних змін завдяки своєчасному передбаченню тенденцій; використання досліджень і відкритого спілкування як основних засобів діяльності» [100.

Harlow R. F. С. 36].

Згідно [47] (А. Мельник, О. Оболенський, А. Расіна), термін public relations включає в себе такі основні напрямки:

- 1) суспільна думка;
- 2) суспільні відносини;
- 3) урядові відносини;
- 4) життя спільноти;
- 5) промислові відносини;

- 6) фінансові відносини;
- 7) міжнародні відносини;
- 8) споживчі відносини;
- 9) дослідження та статистика;
- 10) засоби масової інформації (ЗМІ).

В основі ПР лежить теорія спілкування. Невідлагоджене спілкування породжує безліч випадків непорозуміння, і тому поліпшення каналів спілкування, розробка нових засобів створення двостороннього потоку інформації та порозуміння є головними завданнями будь-якої програми ПР. Невідлагодженим спілкуванням пояснюються багато труднощів у державному управлінні. Керівники державних установ і державні службовці постійно чують заклики та вимоги оперативніше та регулярніше інформувати громадян і громадськість. У цій сфері, як підкреслюють спеціалісти, можна багато чого досягти за допомогою методів ПР [47, с.323].

Якщо розглядати ПР як функцію управління, то для системи державного управління об'єктом управління ПР буде громадськість в особі громадян, виборців, партій, громадських організацій, корпорацій та ін. Суб'єктом цих відносин є державні органи й органи місцевого самоврядування. Без належних ПР не може ефективно діяти й демократія, яка визначається як уряд народу, обраний народом і для народу [4]. Виборці повинні знати, як він працює, мати інформацію про прийняті від їх імені рішення, бути обізнаними, аби повністю використовувати можливості та послуги, що надаються їм. ПР мають допомогти громадянам знати про їх права й

обов'язки за будь-якого уряду. Це вимагається як від місцевих органів управління, так і від центрального уряду [47, с.324].

Якщо розглядати двосторонні моделі ПР-діяльності, то можна вказати на асиметричну та симетричну моделі. Асиметрична модель – це «двостороння асиметрична комунікація», специфіка якої в тому, що в ній широко використовуються дослідницькі методи [Dance F. The], насамперед для визначення того, яка інформація дає негативну реакцію суспільства, щоби згодом змінити її на свою користь. Тобто комунікативна діяльність стає «обопільною», але результат такого різновиду PR асиметричний, тому що від комунікації вииграє передусім орган влади, а не громадськість. Проте в умовах демократичних реформ необхідною є можливість партнерських стосунків між владою та суспільством, що обумовлює отримання однакової практичної вигоди від ПР-комунікацій і для органу влади, і для суспільства.

Зазначеного результату можна досягти завдяки моделі PR-діяльності, яка дістала назву «Двостороння симетрична комунікація». Така технологія взаємодії влади та суспільства характеризується повним усвідомленням суб'єкту ПР-діяльності необхідності взаємодії з суспільством і взаємовпливу зовнішнього соціального середовища та органу влади; мета PR-діяльності – взаємна користь органу влади та громадськості (тобто «симетричність»); широке використання практики ведення переговорів, підписання угод, стратегії вирішення конфліктів, яке призводить до модифікації позицій, думок і поведінки як громадськості, так і органу влади; акценти у функціях ПР-фахівців робляться на дослідницькій і консультативній діяльності [2 с.53].

Створення підрозділів зв'язків із громадськістю в органах державної влади та на економічно розвинутих підприємствах України розпочалося на початку 90-х років як необхідність суспільних зрушень у напрямі формування

економічних і політичних інститутів демократії [38, с. 41]. Але лише з моменту запровадження інституту президентства (1992 р.), коли в структурі Адміністрації Президента України було створено прес-службу глави держави, в Україні розпочався реальний процес налагодження основ зв'язків із громадськістю в органах державної влади. Саме в той період у Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року зафіксовано норму, відповідно до якої право на інформацію забезпечується «створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації». На думку В. Бебика, перший етап формування національного корпусу служб зв'язків із громадськістю завершився у 1995 році [2, с. 32]. Він характеризувався кількісним насиченням штатів пресових та інших служб, що здійснюють функції зв'язків із громадськістю, фахівцями [34].

Важливим аспектом у розвитку комунікаційних взаємодій у системі «влада-суспільство» є прийняття Конституції України в 1996 р., а також низки законів, якими регулюється інформаційна та рекламна діяльність, порядок використання інформації в ЗМІ. В органах державної влади (передусім це торкнулося міністерств, а також інших центральних і місцевих органів виконавчої влади) в цей час стали створюватися прес-служби, прес-центри, а також управління та центри громадських зв'язків, які комплектувалися фахівцями з досвідом комунікативної діяльності. Це зі свого боку активізувало процеси двосторонньої комунікації та співпраці в деяких напрямках державної політики (охорона довкілля, попередження корупції та ін.) [53].

Відомі науковці вказують на взаємозалежність між термінами «організація» та «громадськість». Якщо дії певної організації чинять вплив на певну групу,

то ця група становить громадськість (публіку) для цієї організації [97]. На підставі цього пропонуються визначення «громадські зв'язки органу виконавчої влади» [39] – це достатньо широка система взаємин, основою якої є стосунки між цим органом і громадянами, стосовно яких цей орган здійснює свій управлінський вплив.

Основною метою ГЗ є створення зовнішнього та внутрішнього політико-соціально-психологічного середовища, сприятливого для успішної роботи органу державного управління, забезпечення бажаної поведінки громадськості щодо цього органу влади [38, с. 42]. Зазначене особливо актуально за умов просторової «компактності» ОТГ. Рівень ОТГ актуалізує твердження, що «громадські зв'язки – це насамперед взаємини між керівництвом організації (а не всією організацією) та громадськістю» [44], де голова уособлює весь апарат управління.

Розвиток концепції зв'язків суб'єктів і об'єктів публічного управління триває тотожно становленню цієї галузі та має принципову роль у генезисі дієвих громадських комунікацій. Так, в останні роки в державному управлінні починає домінувати нова концепція, коли вертикальним управлінським відносинам протиставляються горизонтальні управлінські відносини, так звані несубординаційні, що визначає нову форму відносин «суб'єкт – об'єкт управління» й охоплює зміст поняття «зворотний зв'язок». Тобто мова йде про те, що процес державного управління не може зводитися до простої схеми «об'єкт – суб'єкт державного управління», оскільки в ньому актуалізуються ще два типи відносин, а саме: відносини між державою загалом і органами управління; відносини між окремими суб'єктами державного управління [20].

Як відомо, без механізму зворотного зв'язку між суб'єктом і об'єктом процес державного управління втрачає чіткість і цілеспрямованість. Йдеться про те, що аби успішно управляти, той, хто керує, повинен знати результати свого управлінського впливу на об'єкти управління. Можна також додати, що до основних принципів державного управління відноситься принцип зворотного зв'язку та самокорекції рішень, що визначає порядок, за яким управлінці чи колегіальні органи влади постійно взаємодіють зі своїм об'єктом керівництва (молоддю, безробітними, людьми похилого віку, представниками бізнесу тощо) [13].

Слід зазначити, що потреба розвитку рівня двосторонніх комунікаційних процесів ставить перед органами державного управління нові за змістом завдання. Сьогодні є безперечним факт, що зв'язки з громадськістю як вид соціальних комунікацій грають надзвичайно важливу роль у будь-якій соціальній системі, особливо в період реформ, трансформацій, посилення турбулентності. Проте, незважаючи на це, новітні технології поширення інформації та підвищення ефективності каналів зворотного зв'язку в системі публічного управління використовуються недостатньо. Подолання такого положення, підвищення, з одного боку, рівня доступу суспільства до інформації органів державного управління, а з іншого боку, орієнтація їх діяльності на думку цільових аудиторій, стає визначальною передумовою відкритості й прозорості влади, значно підвищуючи її адаптивність до зовнішніх умов, що змінюються [40].

1.3. Інституційна спроможність органів влади та громадськості в забезпеченні їх взаємодії.

Інституційна (організаційна та правова) спроможність органів влади та громадськості в забезпеченні їх взаємодії для вирішення екологічних проблем значною мірою залежить від їх авторитетності та ролі в житті країни. З цього погляду варто наголосити на особливих проблемах, які виникають у країнах, що здійснюють транзит від соціалістичного суспільства з плановою економікою та авторитарним режимом до ринкової економіки та демократії.

Ці проблеми є наслідком як тривалого ігнорування негативних наслідків інтенсивного розвитку економіки, так і відсутністю необхідних коштів, які би можна було негайно направляти на вирішення екологічних завдань сьогодення.

Насамперед варто зазначити, що питання взаємодії з громадськістю є одним із ключових в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським союзом [61]. Зокрема в тексті Угоди зазначено, що взаємодія держави з громадянським суспільством на основі партнерства необхідна для розвитку України як правової, демократичної та соціальної держави. Досвід демократичних держав світу засвідчує, що саме суспільна участь сприяє більшій ефективності державного управління, відкритості та прозорості діяльності державних органів, підвищує рівень довіри до влади.

На сьогодні прийняття в Україні низки законодавчих актів дає підстави говорити про розширення правового поля для взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості, об'єктивною є орієнтація на діалог з суспільством, дедалі активніше залучення громадськості, зокрема інструментів громадянського суспільства, до формування та реалізації державної політики.

Успішна ефективна взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю є важливою складовою вирішення актуальних питань місцевої політики та соціального розвитку регіону.

Система державного управління на сьогодні потребує вдосконалення у сфері розмежування повноважень органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування та їх зв'язків із громадськістю. Обидва владні центри є відповідальними перед мешканцями регіону, і це примушує їх шукати певні форми та методи співпраці. Ці зв'язки сьогодні розглядаються широким колом дослідників, зокрема відповідно до Конституції України, Законів України «Про місцеві державні адміністрації», «Про державну службу», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші.

Теоретичною основою для вивчення цього питання послужили праці таких вчених: О. Бабіков, В. Бебик, Р. Войтович, Л. Гонюкова, В. Карпенко, В. Комаровський, М. Лахижа, В. Малиновський, Я. Малик, В. Мамонова, П. Петровський, В. Шаповал та ін. Зв'язки з громадкістю розглядаються ними як важлива функція у сфері державного управління.

Так, у низці робіт Л. Гонюкової йдеться про основні напрями та механізми співпраці влади та громад, необхідні для цього умови [9 або 10].

Реформування державного управління та місцевого самоврядування є одним із головних завдань сучасного етапу розвитку України, оскільки низька їх якість є на сьогодні основним гальмом економічного та соціального розвитку країни та причиною її відставання у світовій конкуренції. Особливо актуальним постає питання вдосконалення діалогу громадськості загалом і громадських організацій безпосередньо з органами влади всіх рівнів для здійснення реформ насамперед у системі публічної влади.

На сучасному етапі суспільного розвитку перед Україною, яка задекларувала себе як демократична та правова держава, постає необхідність розвитку інститутів громадянського суспільства та налагодження ефективної взаємодії між ними та владою. У налагодженні такої взаємодії зацікавлене не лише власне суспільство, але й держава, і органи місцевого самоврядування, і

бізнес-структури, і навіть іноземні країни. Зацікавленість згаданих суб'єктів зумовлена результатами суспільної участі, зокрема зниженням корупції, підвищенням довіри громадян до органів влади, підвищенням їх відкритості та підзвітності, спільним вирішенням соціально-економічних проблем владними та громадськими інститутами.

Державне управління та громадянське суспільство несуть у собі суспільну основу, існують у рамках єдиного комунікаційного поля держави. У той самий час є визначена відособленість цих двох елементів суспільної системи, зумовлена розходженнями їхньої структури (ієрархічна та мережева) та циклічності дії, а також функціями. Однак за власне своєю природою та досвідом історичного розвитку ці елементи можуть здійснювати реалізацію основної суспільної функції – розвитку суспільства – лише на основі взаємодії. Як і поняття громадянського суспільства, взаємодія є універсальним поняттям, що на практиці зовсім не означає, ніби проблему взаємодії вичерпано.

Взаємодія має характер відносин та існує лише тоді, коли виділяються два чи більше елементів системи. Будучи визначальною філософською категорією, взаємодія відбиває аспект об'єктивних зв'язків, тому аналіз її змісту несе змістове навантаження в кожній конкретній науці. Дослідження взаємодії державної влади та громадянського суспільства як бази для створення ефективної системи державного управління є в Україні відносно новим питанням, вивченню теоретичних основ якого поки що приділено недостатньо уваги. Традиційно державне управління розглядається як вид суспільної діяльності; у контексті відносин влади та політики; відносин гілок влади між собою; відносин виконавчої влади та місцевого самоврядування; відносин державного управління та місцевого самоврядування [19].

У цих дослідженнях використовується традиційне уявлення про державну владу як механізм впливу на суспільство, тобто функціонування дихотомії «держава – суспільство» на основі механізму прямих зв'язків. У контексті взаємодії державної влади та громадянського суспільства механізм зворотних зв'язків – це насамперед механізм постановки суспільних проблем перед владою, а тільки потім – оцінка її діяльності. Тому що у випадку такої постановки суспільної проблеми у влади з'являється можливість спільно з громадянським суспільством її вирішити, консолідуючи так суспільство та підвищуючи ефективність державного управління.

Взаємодія – це «процес взаємного впливу елементів, найбільш загальна, універсальна форма руху та розвитку», а особлива роль у процесі взаємодії належить державній владі та громадянському суспільству. В основі цього процесу лежить виникнення цілей державного управління знизу, від громадянського суспільства, що в умовах демократії є «справжнім і актуальним джерелом формування цілей державного управління». Відтак, державне управління невід'ємне від взаємодії з усією системою організації та функціонування громадянського суспільства, воно існує в рамках взаємодії з ним, спільними зусиллями формуючи «тканину колективного і громадського життя» [6].

Питання взаємодії державної влади та громадянського суспільства – одне з ключових питань соціуму, від якого залежить його політична облаштованість і стабільність. Актуальність даної проблематики підтверджується увагою до неї провідних наукових інституцій країни. Прикладом цього може бути аналітична записка «Основні форми та напрями взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в Україні на регіональному рівні», підготовлена Національним інститутом стратегічних досліджень. [45].

Це пов'язано з тим, що громадянське суспільство визначає зміст державної влади, а характер державної влади зі свого боку впливає на розвиток громадянського суспільства. Ця взаємозалежність відбилася в Конституції України, однак необхідно визнати, що наявні відносини «влада – громадянське суспільство» – це контурна нормативно-правова схема, не наповнена реальним змістом. Формування механізму взаємодії – складний, системний процес, бо хоч і не існує єдиної універсальної моделі взаємодії громадянського суспільства та демократичної держави, але в основі лежить роль демократичної держави як представника громадянського суспільства, а не навпаки. У той самий час неформованість методологічних основ як оперативного, так і статистичного обліку взаємодії – саме в контексті взаємодії «влада – громадянське суспільство», його ефективності й потенційних перспектив розвитку, спричинює додаткові труднощі в пошуку та доборі інформаційного матеріалу. З позицій системного підходу надійність і щільність взаємодії державної влади та громадянського суспільства відбивають зворотні зв'язки, що показують якість і зміст їх інформаційного взаємообміну, орієнтують на досягнення соціальної ефективності державного управління.

Реалізація у взаємовідносинах державної влади та громадянського суспільства взаємодії як механізму зворотних зв'язків змінює структурну основу системи державного управління в Україні, а отже, принципів державного управління. Відбувається зміна рольових функцій у системі: якщо в традиційній ієрархічній структурі державне управління – керівний суб'єкт, то в ретикулярній (мережній) державне управління виступає в ролі лідера.

Змінюється механізм діяльності державного управління-прийняття рішень. У традиційній структурі суспільні проблеми (позиція громадянського

суспільства) просуваються в напрямку центра прийняття рішень – державної влади. У мережевій структурі рух стає обопільним, у результаті чого істотно зростають темпи реагування влади на поточні потреби суспільства, причому роль організатора вироблення рішення – на боці державної влади.

Демократичний розвиток суспільства неможливий без ефективної взаємодії суспільства та влади, зважаючи на те, що суспільство – це складна, динамічна система взаємодії людей, які пов'язані між собою інтересами у сфері виробництва, обміну, споживання життєвих благ і встановлюють межі поведінки в спільних інтересах за допомогою соціальних норм (у тому числі – юридичних).

Суспільство – також система, заснована на співпраці людей, зі своєю динамічною системою взаємозв'язків його членів, об'єднаних родинними зв'язками, груповими, становими, класовими, національними відносинами. Відносини людей у межах суспільства називають соціальними. У кожному суспільстві є своя система відносин: економічних – форми власності, виробництво, розподіл, обмін та ін.; соціальних – відносини між різними групами населення; політичних – ставлення груп населення до політичної влади, участь громадян і їх об'єднань у політиці; ідеологічних (духовних) – культура, характер світогляду (демократичний, тоталітарний).

Влада є складним за сутністю та багатоманітним за формами впливу явищем суспільного життя. Влада як відносно самостійний соціальний інститут має відношення як до громадянського суспільства, так і до держави. Соціальний інститут влади за допомогою соціальних норм, правил, принципів і санкцій, що регулюють різні сфери суспільних відносин, здійснює свою організаційну, регулятивну, управлінську та виховну функцію як у просторі держави, так і в просторі громадянського суспільства.

Суспільство та держава перебувають у тісному взаємозв'язку та не можуть існувати один без одного. Завдяки державі спільнота набуває цивілізованості та стає суспільством. Водночас держава не може існувати поза суспільством. Вона похідна від нього та покликана йому служити. У розумінні ролі держави в суспільстві є дві крайні позиції – анархізм і етатизм. Анархізм відкидає державу взагалі як орган примусу та насильства між людьми. Етатизм навпаки перебільшує роль держави в суспільному житті. Етатизм – це засилля держави в економічному, соціальному, політичному та духовному житті суспільства. Практично він проявляється в централізації, концентрації та бюрократизації політичної влади, поширенні організаційно-контрольних функцій держави за межі оптимального співвідношення держави та суспільства.

Громадянське суспільство є протиположністю державі в її постійному прагненні до панування над суспільством. Від ступеня розвинутої громадянського суспільства залежить ступінь демократизму держави. Розвинене громадянське суспільство забезпечує належні умови для забезпечення свободи думки та слова, вільного вираження поглядів і переконань, свободи об'єднань, свободи зборів, участі громадян в управлінні державними справами та місцевому самоврядуванні. Влада завжди асоціювалася з державою, тому ми можемо сказати, що держава виступає суб'єктом влади, а громадянське суспільство є об'єктом влади. Потрібно встановити баланс між державою та механізмами її впливу на громадянське суспільство з одного боку та громадянським суспільством і його механізмами саморозвитку та самоконтролю – з іншого. Такий баланс є необхідним для побудови демократичної, правової, соціально орієнтованої держави, дає можливість уникнути двох неприпустимих станів у розвитку країни – зведення до мінімуму або громадських свобод, або впливу держави.

Порушення балансу призводить до негативних наслідків. Щоби цього уникнути, потрібно створити необхідні механізми для становлення як сильної держави, так і розвинутого громадянського суспільства. Визначальним чинником взаємодії суспільства та влади, який, власне, і визначає характер взаємодії, є демократичний державний (політичний) режим, який доцільно розглядати як систему заснованих на нормах права методів, способів і прийомів здійснення державної влади. Державний режим характеризує порядок діяльності держави, визначає її функціональне спрямування.

У теоретичних дослідженнях державний режим трактується в широкому та вузькому сенсах. Широке розуміння державного режиму передбачає гарантованість демократичних прав і політичних свобод особистості, відповідність офіційних конституційних і правових норм політичним реаліям і прямо стосується політичної системи суспільства в цілому. У вузькому сенсі державний режим розуміється як сукупність прийомів і способів державного управління та розглядається як синонім форми держави. Логічним є поєднання широкого та вузького підходів до розуміння державного режиму, оскільки це узгоджується з багатоманітністю політичних процесів, які відбуваються в суспільстві в двох основних сферах – державній і суспільно-політичній.

Демократичний державний режим відрізняється від інших режимів участю громадян і їх об'єднань у формуванні державної політики, утворенні та діяльності державних органів, дотримання прав і свобод людини.

Антидемократичний режим характеризується таким станом державно-політичного життя суспільства, за якого не реалізується принцип розподілу влади, певною мірою (повністю або частково) порушуються права громадян, забороняється діяльність політичних партій, інших об'єднань громадян, існує можливість політичних репресій.

Основними ознаками антидемократичного режиму є: формальне закріплення в конституційних актах мінімуму прав і свобод громадян за відсутності правових механізмів та інших гарантій їх здійснення; надмірна централізація державної влади; застосування примусових методів управління; протиправне використання силових структур; ігнорування інтересів національних меншин, релігійних поглядів населення тощо.

Відомий дослідник проблем держави та права В. Шаповал пов'язує визначення соціальної держави з соціальною справедливістю та соціальним захистом. Він вважає, що соціальна держава – «це характеристика сучасної держави, за смислом якої державна діяльність має бути спрямована на створення реальних стандартів матеріального добробуту, освіти, охорони здоров'я тощо і забезпечення таких стандартів для усіх громадян (індивідів), а також на мінімізацію фактичної соціальної нерівності з її економічними наслідками та створення системи соціальної підтримки (захисту) тих, хто цього потребує» [67].

Основними факторами легітимації влади є: авторитет влади; успіх влади, що проявляється в ефективності виконання своїх функціональних обов'язків. Якщо влада визнається громадянами як успішна, то вона досить швидко стає легітимною; спосіб формування владних політичних інститутів. Для більшості сучасних країн таким способом є вибори. Саме в тих державах, де люди добровільно й усвідомлено вибирають владу та наділяють її при цьому певними повноваженнями, вони й підкоряються цій владі, а також законам, які вона ухвалює. Розвиток демократії та функціонування громадянського суспільства нерозривно пов'язані з визнанням громадської думки як головного чинника в завоюванні й утриманні довіри. Ключовим механізмом взаємодії суспільства та влади виступають зв'язки з громадськістю.

У державному управлінні механізм зв'язків із громадськістю – це планована та керована взаємодія органів державної влади з інститутами громадянського суспільства. Роль зв'язків із громадськістю в державному управлінні можна охарактеризувати як сприяння державі у вирішенні об'єктивних суперечностей між плюралізмом політичної сфери суспільства та цілісністю державної влади. Перспективою зв'язків із громадськістю виступає перехід до управлінської моделі публічного управління, суть якої полягає в налагодженні конструктивного діалогу на засадах партнерства між державою та громадянським суспільством із переважанням інтересів останнього [26 27 28].

У цій моделі громадськість контактує з державою як клієнт або сукупність клієнтів, що отримують послуги. Орієнтація на клієнта і його запити, прихильність до активного стилю дій у вирішенні конкретних проблем, простота структури та професіоналізм, відкритість і доступність – такими мають бути принципи практичної діяльності державних структур.

Закритість органів державної влади, неефективність взаємодії з громадськістю призводять до відчуження людей від влади, що може стати передумовою для соціальної напруженості в суспільстві, спровокувати кризові явища. Є ціла група передумов, які породжують недовіру громадян до органів влади, серед яких: культурно-історичні – суть яких полягає в традиційній недовірі громадян до влади; організаційні – зумовлені переходом до нової моделі організації суспільства та зміною характеру роботи з громадськістю, що супроводжується відсутністю належної кількості кваліфікованих і компетентних фахівців у сфері зв'язків із громадськістю; ресурсні – пов'язані з недостатнім фінансуванням, відсутністю необхідної матеріальної та технічної бази. Така оцінка підтверджується досвідом

модернізації публічної адміністрації в посткомуністичних країнах – членах Європейського Союзу [26].

Вирішення цих проблем можливе в таких конкретних напрямках діяльності зв'язків із громадськістю в органах державної влади: встановлення, підтримка та розширення контактів із громадянським суспільством і його інститутами; інформування громадськості про рішення, що приймаються; вивчення громадської думки; аналіз реакції суспільства на дії посадових осіб і органу влади в цілому; формування позитивного іміджу органів державної влади.

Відносини державної влади та громадянського суспільства в Україні визначаються не тільки внутрішніми факторами, але перебувають під впливом зовнішнього середовища – тих суспільних процесів, що перебігають в інших державах, із якими країна взаємодіє в економічній, соціальній і культурній сферах. Необхідно відзначити, що ще від часу Київської Русі Україна виявилася в зоні впливу європейської культури та європейських традицій. У Європі усвідомлення загальної нестійкості наявних суспільних взаємин призвело до розробки та реалізації потенційних моделей суспільного устрою. Наприклад: Е. Дюркгейм – у вигляді солідарної спільності людей; Т. Парсонс – у вигляді нормативної системи; М. Фуко – у вигляді системи влади. Сучасний рівень розуміння, що визначає параметри вивчення суспільних взаємин, це розгляд суспільної динаміки, опис тих чи тих соціальних змін як у часі, так і в розвитку. Вивчення тенденцій структурного розвитку відносин влади та громадянського суспільства представляє аналіз динаміки процесу інституціоналізації інтересів громадянського суспільства в діяльності влади. Період ХХ ст. характеризувався прискоренням темпів зміни суспільних взаємин і одночасним функціонуванням двох моделей суспільного устрою – соціалістичної (централізованої) та капіталістичної (децентралізованої). Із

системних позицій їх рівнобіжний розвиток був впливом середовища на кожна з цих систем.

Необхідно відзначити, що мотивація індивідуалізму та суперництва, яка є родовим принципом капіталізму, втратила змагальну основу після розпаду соціалістичної системи. Можливо, тому для кінця ХХ століття характерна ситуація в державному управлінні, що визначається низкою дослідників як криза влади. У Декларації прав і свобод людини, право людини на життя трактується не як право на задоволення мінімальних фізичних потреб, а як право на розвиток, зокрема й духовний, що включає в себе участь у прийнятті рішень.

Громадянське суспільство можна вважати сукупністю раціональних приватних інтересів і тих інститутів, що одержали правову форму, в рамках яких ці інтереси отримують своє втілення.

Започаткування взаємовигідного діалогу державних установ і громадських організацій. Загалом роль взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства зумовлюється такими чинниками: існування держави та громадянського суспільства взаємозумовлене. Неможливе громадянське суспільство без держави та розвинутої держави без громадянського суспільства; ефективність взаємодії суспільства й органів державної влади залежить від відповідності методів і механізмів взаємодії характеру й динаміці сучасних змін. Методи та механізми взаємодії мають реагувати на динамічні процеси суспільного виробництва, які змінюють якість сучасної цивілізації. Ефективність взаємодії основних суб'єктів суспільного розвитку залежить від того, як кожен із них виконує свою функцію, яка має бути вичерпною в контексті позитивного впливу на ступінь ефективності.

У документі, який ми аналізуємо, слід виконати аналіз фактичного впливу одного з суб'єктів – держави на цю ефективність. Термін «сприяти саморозвитку громадянського суспільства» більше стосується власне громадянського суспільства, а не органів державної влади. У ньому констатується, що громадянське суспільство має саморозвиватися, а органи державної влади мають допомагати, але не понад те. Термін «сприяти» – ключовий у характеристиці змісту взаємодії. Він «сприяє» невизначеності ролі органів державної влади та не зобов'язує їх гарантувати умови громадянського суспільства, що свідчить про пасивність держави (свідому чи несвідому?) в цьому важливому процесі.

Висновки до розділу 1

Виконаний аналіз механізмів взаємодії влади та суспільства в Україні дає підстави для таких висновків:

1. Держава та громадянське суспільство не можуть діяти один без одного. Рівень розвитку громадянського суспільства визначає рівень розвитку держави, а рівень розвитку держави прямо впливає на рівень розвитку громадянського суспільства.
2. У процесі взаємодії органів державної влади й інститутів громадянського суспільства реалізуються функції держави та громадянського суспільства.
3. Кожен із суб'єктів взаємодії має виконувати притаманні тільки йому функції в повному обсязі. Ефективність взаємодії органів влади й інститутів громадянського суспільства залежить від відповідальності цих суб'єктів суспільного розвитку – держави та громадянського суспільства.
4. Процес інтеграції України в Європейське співтовариство вимагає впровадження стандартів розвиненого демократичного суспільства. Розвиток громадянського суспільства є невід'ємним дієвим чинником розбудови

України як демократичної правової держави за умови конструктивного та відповідального діалогу з нею в межах правового поля.

5. Сприяння розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування й органів виконавчої влади з громадськістю повинне базуватися на партнерстві, взаємній зацікавленості в досягненні цілей, пов'язаних із процесом демократизації всіх сфер державного управління та суспільного життя, соціально-економічним і духовним прогресом, всебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини та громадянина. Успішна ефективна взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю є важливою складовою вирішення актуальних питань місцевої політики та соціально-економічного розвитку регіону. До інститутів громадянського суспільства належать громадські, релігійні, благодійні організації, професійні спілки та їх об'єднання, творчі спілки, асоціації, організації роботодавців, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства України.

6. Зважаючи на те, що в сьогоденнішніх реаліях виконавча влада багато в чому визначає соціально-економічну динаміку розвитку держави, Україні слід активізувати встановлення оптимальної моделі державного управління, яке має розвиватися в напрямку публічності. Саме задля цього й було ініційовано проведення адміністративної реформи. Успіх у цій справі значною мірою визначатиме розвиток і вдосконалення системи органів виконавчої влади, які в процесі суспільної трансформації суттєво змінюватимуть свої функції та характер діяльності.

7. На сучасному етапі суспільного розвитку перед Україною, яка задекларувала себе як демократична та правова держава, постає необхідність розвитку інститутів громадянського суспільства та налагодження ефективної взаємодії між ними та владою. У налагодженні такої взаємодії зацікавлене не

лише власне суспільство, але й держава, і органи місцевого самоврядування, і бізнес-структури, і навіть інші країни. Зацікавленість згаданих суб'єктів зумовлена результатами суспільної участі, зокрема зниженням корупції, підвищенням довіри громадян до органів влади, підвищенням їх відкритості та підзвітності, спільним вирішенням соціально-економічних проблем владними та громадськими інститутами.

8. Процес взаємодії є основою трансформації політичної системи України, що, як будь-яка система дії, базується на тому, що дії одного соціального суб'єкта орієнтовані на дії іншого соціального суб'єкта. Взаємодія не може існувати «без стабільності значення, що можуть гарантувати тільки «конвенції», дотримувані обома сторонами». Інакше кажучи, «взаємодії властива подвійна залежність від обставин». Це означає, що в процесі успішної взаємодії між двома соціальними суб'єктами починають формуватися взаємні очікування стосовно подальших кроків кожної зі сторін взаємодії. Виконання очікувань призводить до позитивної реакції, невиконання – до негативної, що позначається на конкретних процесах взаємодії.

9. Відносини державної влади та громадянського суспільства в Україні визначаються не тільки внутрішніми факторами, але перебувають під впливом зовнішнього середовища – тих суспільних процесів, що відбуваються в інших державах, із якими країна взаємодіє в економічній, соціальній і культурній сферах.

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНИЙ СТАН ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ВЛАДИ У ВИРІШЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Практика взаємодії екологічних організацій і влади на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

У період із 2018 по 2020 роки, працюючи кампейнеркою в міжнародній кліматичній організації «350.org», я мала змогу на практиці дослідити, як взаємодія громадських організацій із органами влади може посилити розвиток громад, кліматичне лідерство держслужбовців і представників органів місцевого самоврядування.

Один із прикладів – це співпраця «350.org» і Міністерства екології.

14 травня 2018 року, у переддень Міжнародного дня захисту клімату Міністр екології України підписав відкритий Меморандум про співпрацю з міжнародною кліматичною організацією «350.org» [55], головною метою якого є співпраця Міністерства та громадських організацій для протидії зміні клімату в Україні, реалізація державної політики у сфері зміни клімату та залучення громадських організацій у процес кліматичної освіти українців.

Відбулося це під час екологічного форуму ПРООН «Кліматичні зміни в Україні: чи неминуча катастрофа?». На події були присутні також Постійний представник Програми розвитку ООН в Україні, Мінздоров'я,

Мінагрополітики, науковці з українського гідрометцентру та Державного агентства водних ресурсів України.

Під час форуму Остап Семерак сказав, що симптоми змін клімату є відчутними для України, і країна потребує амбітної кліматичної політики невідкладно.

«Відповідно до звітів міжнародних гідрометеорологічних організацій, останні 4 роки на планеті є найбільш спекотними за всю історію існування людства. Крім того, дослідження Міжурядової групи експертів із питань зміни клімату (МГЕЗК) про наслідки потепління всього на 1,5 градуса демонструє, що всі країни світу вимагають глобальних і термінових рішень в транспорті, енергетиці, промисловості, містобудуванні, сільському господарстві. Людству необхідно зменшувати викиди парникових газів до 2030 року на 45% в атмосфері порівняно з їх концентрацією у 2010-му році. А до 2050-го ми повинні скоротити викиди CO₂ до нуля. Наразі ця ціль виглядає нереальною та недосяжною. Але ми маємо поступово приймати амбітні кліматичні рішення та прагнути до цього» – наголосив про це під час виступу экс Міністр під час форуму.

Український гідрометеорологічний центр під час форуму розповів про значне зростання температур в Україні, розбалансування кліматичної системи, внаслідок чого Україна кілька років поспіль стикається з рекордно аномальною спекою та стихійними природними явищами. Як зазначив Остап Семерак під час свого виступу на форумі, концентрація CO₂ в атмосфері вже перевищує норму та сягає 413 частинок на мільйон і вона продовжує зростати. Щоденно люди на планеті та в Україні зазнають втрат від зміни клімату. Тільки у 2018 році від масштабних екстремальних кліматичних явищ постраждали понад 62 мільйони осіб у світі. Ця кількість людей більша, ніж

населення всієї України. У світі вже зафіксовано мільйони «кліматичних» біженців, що вимушені залишити свої домівки через кліматичну кризу.

У дослідженні МГЕЗК науковці говорять про те що, якщо планета нагріється ще на 1,5 градуса, то у світі відбудуться невідворотні зміни в кліматичній системі. В Урядів країн є лише дванадцять років, аби реалізувати ті чи інші термінові заходи зі скорочення викидів CO₂ та зменшення впливу людства на клімат, адаптацію міст до кліматичної кризи.

Важливим пунктом меморандуму між 350.org та Міністерством стали домовленості між владою та ГО про об'єднання зусиль задля посилення обізнаності українців щодо питань і загроз зміни клімату, прискорення переходу країни на відновлювані джерела енергії в містах та підвищення рівня залучення громадськості в обговорення заходів щодо скорочення викидів парникових газів

Практика взаємодії органів влади та громадськості на місцевому рівні.

22 червня 2018 року мер Житомира Сергій Сухомлин та представниця міжнародної кліматичної організації «350.org» Юлія Мельник підписали меморандум про співпрацю та задекларували ціль міста перейти на 100% відновлюваних джерел енергії до 2050 року.

Підписанти декларували намір співпрацювати та здійснювати спільні заходи задля переходу міста 100% ВДЕ та досягнення кліматичної нейтральності.

В рамках цієї співпраці представники виконавчих органів Житомирської міської ради спільно з експертами ГО 350.org дослідили питання щодо енергетичного переходу Житомира на 100% відновлюваних джерел енергії, а також спільно з науковцями протягом 2019-2020 рр розробляли сценарії переходу міста на 100% відновлюваних джерел енергії та заходи з залучення

громадськості до процесу формування локальної кліматичної політики та політики у сфері відновлюваних джерел енергії.

350.org — міжнародна неурядова екологічна організація, що базується в Нью-Йорку та створена у 2010 році для привернення уваги широких верств населення до зміни клімату. Вона має прихильників у 180 країнах світу.

Після підписання цього меморандуму почалися 3 роки плідної співпраці між неурядовою організацією та Житомирською міською радою. Зокрема за цей час завдяки співпраці з «350.org» Житомир і мер міста Сергій Сухомлин стали впізнаваними на всеукраїнській і міжнародній арені як кліматичні лідери, що представляють Україну. Завдяки сприянню фахівців «350.org» мера Житомира було запрошено відвідати міжнародний саміт мерів у Сан-Франциско у 2018 році.

Тогорічний Глобальний кліматичний саміт (Global Climate Action Summit) у Сан-Франциско зібрав представників муніципалітетів і бізнесу з усього світу, яких хвилює проблема глобального потепління.

На запрошення губернатора Каліфорнії та мера Сан-Франциско саміт відвідав і міський голова Житомира Сергій Сухомлин.

У рамках саміту відбулися виступи відомих політиків, бізнесменів і активістів різних громадських організацій, які вболівають за клімат. Мер побував на виставці інноваційних технологій у сфері відновлювальної енергетики, зустрівся з экс-мером Нью-Йорка, підприємцем і філантропом Майклом Блумбергом і чинним мером Сан-Франциско Лондон Брід. Саміт об'єднав людей, яким небайдужа доля планети та довкілля.

За словами Сергія Сухомлина, Житомир також має рухатися в напрямку скорочення споживання енергії та викидів CO₂.

Житомир долучився до Угоди мерів у 2012 році, а вже станом на початок 2018 року місто скоротило споживання енергії та викидів CO₂ більше ніж на 10,0%. Житомир також став першим містом у Східній Європі, що задекларувало готовність перейти на 100% ВДЕ до 2050 року. Сергій Сухомлин не сумнівається, що житомир'яни підтримують цю ініціативу.

У Житомирі працюють практично всі програми ЄС та Світового банку у сфері відновлюваної енергетики, місто реалізовує велику кількість проектів, пов'язаних із переходом на низьковуглецеву енергетику та економією енергоносіїв. На думку мера, люди живуть у зеленому місті з гарними природними ландшафтами, і якщо хочеться зберегти його таким для своїх дітей, то необхідно дбати про навколишнє середовище. Крім того, тут є і пряма економічна вигода, яку люди відчують у своїх платіжках – за словами Сергія Сухомлина, тепла енергія з відновлюваних джерел, особливо з біомаси, дешевша, ніж із викопних видів палива. Сценарій переходу міста на 100% відновлюваних джерел енергії, який розробили науковці Інституту прогнозування НАН України за фінансової підтримки 350.org, буде сприяти залученню інвестицій в місто. Сценарій підтверджує, що місто технічно може перейти на 100% ВДЕ до 2050 року [20].

Таблиця 1.3 Ключові умови та припущення досягнення 100% ВДЕ в м. Житомир за різними сценаріями

Базовий сценарій	Сценарій, що не передбачає амбітної енергетичної та кліматичної політики на рівні міста	<ul style="list-style-type: none"> • Енергетика міста розвивається за тими ж принципами, як і зараз. • Рівень впровадження ЕЕ, ВДЕ заходів відповідає нинішньому. • Нові електрогенеруючі потужності не будуються. • Багато нових технологій не можуть зайняти значну нішу на ринку.
100% ВДЕ №1	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів. • 50% виробництво електроенергії з ВДЕ + 50% імпорт е/е у постачальників ВДЕ з інших регіонів країни. • Можливість заключення угод на постачання е/е з ВДЕ з'являється з 2040 р. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проводиться дієва політика з переходу кінцевих споживачів та сектору трансформації на ВДЕ. • Будуються нові ВДЕ-об'єкти. • Максимальна електрифікація, збереження централізованого теплозабезпечення, перехід на біопаливо чи енергію з нього. • Річне виробництво електроенергії з ВДЕ в м. Житомирі станом на 2050 рік не менше 50% від потреб міста. • «Імпорт» електроенергії від виробників ВДЕ з інших регіонів країни на рівні не більше ніж 50% від потреб міста.
100% ВДЕ №2	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів • Обсяги виробництва е/е з ВДЕ не менше загального споживання е/е містом. • Чистий імпорт е/е дорівнює нулю. • Можливість заключення угод на постачання е/е з ВДЕ з'являється з 2040 р. 	<p>Умови та припущення сценарію 100% ВДЕ №2 практично співпадають з аналогічним сценарієм №1, за виключенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Виробництво е/е в місті та прилеглих територіях не менше від загальних потреб міста. • Для забезпечення надійності та безпеки електрозабезпечення міста, здійснюється «імпорт» е/е у виробників ВДЕ з інших регіонів країни. • Для забезпечення балансу здійснюється «експорт» е/е до ОЕСУ.
100% ВДЕ №3	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів • Обсяги виробництва е/е з ВДЕ не менше ніж 30% від загального споживання е/е. 	<ul style="list-style-type: none"> • У 2050 р. всеукраїнське виробництво електроенергії буде на 70% з ВДЕ згідно з проектом Концепції «зеленого» енергетичного переходу¹². За таких умов без власного виробництва м. Житомир також споживатиме е/е на 70% з ВДЕ. • Для того, щоб досягти умовних 100% е/е з ВДЕ, м. Житомир необхідно мати додатково стільки генеруючих потужностей ВДЕ, щоб за рік вони виробляли не менше 30% від його загального електроспоживання. Таким чином, "експортуючи" цю е/е до ОЕСУ, місто фактично компенсуватиме «брудну частку» в 30%, яку споживатиме з мережі ОЕСУ. • Всі інші умови та припущення аналогічні до тих, що у сценаріях 100% ВДЕ №1 та №2.

¹² <https://menr.gov.ua/news/34424.html>

Рис.1 Сценарії переходу Житомира на 100% ВДЕ

Після презентації сценарію та активної роботи в кліматичному полі, мера Житомира також запросили долучитися до Женевського форуму мерів ООН у 2020 році. Такому запрошенню посприяла співпраця міста з «350.org». Власне запрошення меру прийшло на мою електронну пошту. І ми з представниками ООН вели комунікацію щодо його участі.

Також у жовтні 2021 року мені надійшов лист від ООН із запрошенням мера Житомира на кліматичний сніданок мерів із Джоном Керрі, представником Президента США з кліматичних питань. Сніданок мав відбутися у мерії Глазго, Шотландія. На жаль, через нестачу часу на отримання візи в Сергія Сухомлина не вийшло відвідати цю подію. Проте систематичні запрошення мера Житомира на міжнародні події такого рівня свідчать про те, що це українське місто стало видимим на міжнародній арені, а сам мер має імідж політика – кліматичного лідера. Такий образ міста сприяє гарному інвестиційному клімату та залученню фінансів у енергетичний та інші сектори. Припускаю, що зокрема активна співпраця з міжнародною організацією «350.org» посприяла тому, що місто стало відомим східноєвропейським кліматичним лідером у світі й на нього продовжують звертати увагу міжнародні інституції. Крім того, у 2020 році мера Житомира жителі вдруге обрали на цю посаду.

Таким чином, взаємодія міської ради та громадської організації сприяли підвищенню впізнаваності міста на всеукраїнській та міжнародній політичних аренах.

2.2 Актуальні проблеми зростання ефективності взаємодії між органами влади та громадськістю.

Попри те, що рівень громадянського суспільства та державного управління в Україні зростає, все ж рівень взаємодії між ними недостатній. Його підвищення сприяло би реалізації реформ на національному та локальному рівнях, згуртованості населення та вирішенню соціально-екологічних проблем.

Після близько 10 років праці в громадському секторі та реалізації спільних проектів із органами влади я можу назвати такі ключові проблеми, що знижують кількість і якість взаємодій між владними інституціями, органами місцевого самоврядування та громадськістю:

1. Недостатня чи застаріла нормативно-правова база, яка могла би забезпечити якісну співпрацю між згаданими суб'єктами.
2. Дуже мале чи навіть відсутнє фінансування діяльності громадських організацій на місцевому рівні.
3. Репутаційні ризики співпраці, пов'язані з політичними чи корупційними чинниками.
4. Мала обізнаність сторін про можливості для співпраці.

В одному з останніх досліджень на тему взаємодії органів влади та представників кліматичного руху йдеться про те, що кількість таких взаємодій є недостатньою на думку активістів. Йдеться про дослідження аналітичного центру CEDOS за підтримки Фонду імені Гайнріха Бьоля [6].

У грудні 2019 — січні 2020 рр. було проведено дослідження співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади. Дослідження проводилося через онлайн-анкетування та глибинні інтерв'ю з представниками громадського кліматичного руху та представниками органів влади. Я також

брала участь у цьому дослідженні як представниця «350.org», яка працює на рівні громад в Україні.

Загалом за допомогою онлайн-анкетування було зібрано відповіді 66 активістів громадського кліматичного руху та 18 представників органів влади.

Організатори опитали респондентів з-посеред активістів із різним досвідом долучення до громадської діяльності у сфері клімату, екології, енергетики. За даними CEDOS трохи менше половини опитаних займаються цією діяльністю від 1 до 5 років, третина — від 6 до 10 років. Також в опитуванні взяли участь 12 респондентів, у яких досвід роботи в сфері довкілля та клімату перевищує 10 років.

За результатами анкетування інтенсивність взаємодії з різними органами влади відрізнялася протягом 2019 року. В активістів, за їх даними, найінтенсивнішою співпраця була з іншими організаціями громадянського суспільства, а найменш інтенсивною — з національними органами влади.

Варто зазначити, що третина представників ГО, які заповнили анкету, зазначили, що у 2019 році в них не сталося жодної взаємодії з представниками влади національного рівня. 17 із 18 представників влади, що взяли в участь в анкетуванні, зазначили, що у 2019 році вони постійно мали контакти із іншими органами місцевої влади, проте майже не мали взаємодій з громадськими організаціями. Також майже не взаємодіяли з бізнесом і науковцями.

Загалом же респонденти, що брали участь в опитуванні, позитивно оцінили зміни, що відбулися в Україні у сфері взаємодії влади та громадськості. Серед опитаних не знайшлося нікого, хто би повідомив про зменшення кількості

цих можливостей. Більшість представників органів влади, які взяли участь в анкетуванні, зазначили, що кількість можливостей для співпраці збільшилась, до того ж, приблизно третина переконана, що таких можливостей стало значно більше. Активісти ж оцінюють зміни щодо можливостей взаємодіяти з органами влади більш стримано. Лише трохи більше третини вважають, що таких можливостей стало більше, а 13 респондентів вважають, що нічого не змінилося.

У те, що позитивні зміни сталися на рівні взаємодії з місцевою владою, вірить трохи більше активістів — 41 із 66.

Із результатів анкетування та глибинних інтерв'ю стало зрозуміло, що у співпраці між органами влади та громадським кліматичним рухом є низка перешкод та недопрацювань. Зокрема, на думку активістів, такою перешкодою є низька цікавість і нерозуміння важливості екологічних і кліматичних тем із боку органів влади, як місцевих, так і національних, корупція в місцевих органах влади, відсутність мотивації та закритість органів влади. Представники ж органів влади зі свого боку згадували недостатню кількість кадрів, які би могли забезпечувати співпрацю, а також брак фінансування громадських організацій. Як активісти, так і чиновники говорили про взаємну недовіру між громадськими організаціями й органами влади, а також про відсутність налагодженої комунікації між цими суб'єктами.

Попри наявні перешкоди, як представники громадськості, так і органів влади вбачають великі можливості для співпраці, які можна було би розвивати в майбутньому. Зокрема це спільні проекти: залучення громадськості на етапі прийняття рішень, обговорення проектів документів, спільна розробка

політик, спільні дослідження, залучення інвестицій тощо. На думку опитаних людей, в Україні необхідно розвивати канали та способи комунікації між активістами та владою. Наприклад, в органах влади може працювати окрема людина, яка відповідатиме за комунікацію та співпрацю в напрямку довкілля та клімату. На думку респондентів, можливість участі в міжнародних проектах, залучення коштів міжнародних донорів і проведення спільних інформаційних кампаній можуть також сприяти співпраці. А одна з опитаних чиновниць зазначила грантові програми для НУО та розвиток інституційної спроможності, як можливість для налагодження більш якісних комунікацій між громадськістю та владою.

Такі результати дослідження підтверджують мій досвід і наведені вище проблеми, що знижують кількість і якість взаємодій між органами влади та громадськістю. Проте ці слабкі точки є також зонами росту та майбутніх пошуків рішень і їх реалізації. Сильне й успішне громадянське суспільство — це сильне й успішне державне управління. І навпаки.

2.3. Підвищення організаційної спроможності як фактор впливу на ефективність взаємодії органів влади та громадськості.

Одним із найважливіших факторів якісної взаємодії між органами влади та громадськістю є інституційна спроможність установ — наявність фахових кадрів, достатня кількість кадрів, слідування за трендами, але перш за все якісна система управління, моніторингу й оцінки всередині організації.

На думку колишнього в.о. Голови НАДС України Володимира Купрія, основною метою діяльності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування є служіння народу України та територіальній громаді, охорона та сприяння реалізації прав, свобод і законних інтересів

людини та громадянина [9]. Належне служіння інтересам громади ти її жителів включає в себе те, що органи державної влади та місцевого самоврядування мають забезпечити плідну взаємодію з громадськістю. Голос громадськості має бути почутим та врахованим, щоб побудувати ефективну місцеву політику. Разом із тим громадські організації повинні мати можливість здійснювати моніторинг та евалюацію діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, включатися у процеси на різних етапах напрацювання рішень суспільно значущих проблем. Така взаємодія органів влади та громадськості має ґрунтуватися на діалогах та ефективних комунікаціях, інакше фактично неможливо буде досягти прийняттого варіанту рішень із урахуванням інтересів усіх сторін, які можуть відрізнятися. Вершиною взаємодії між ними є якісна співпраця, коли на прозорих засадах при відсутності корупційних ризиків громадські організації отримують замовлення на реалізацію соціально важливих проектів, ініціатив, надання послуг громадянам із відповідним фінансуванням за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Щоб зробити таку місцеву політику можливою та дієвою потрібно мати за напрямом «взаємодія з громадськістю» належну методику оцінки ефективності діяльності органів державної влади та ОМС. Така оцінка дасть можливість бачити, розуміти не просто стан речей у цій площині, але й проблемні місця, які потребують вдосконалення та забезпечення впровадження на практиці принципів належного демократичного врядування. Одним із ключових завдань для діяльності державних секретарів міністерств у 2018 році уряд встановив забезпечення взаємодії міністерства з громадськістю. На думку Володимира Купрія, серед іншого в міністерствах

має бути проведено оцінку результативності діяльності апарату міністерства за напрямом «взаємодія з громадськістю».

На прикладі громадської організації «Еколтава», співзасновницею якої я є, хотіла би показати, як підвищення інституційної спроможності організації змінює ставлення органів влади до її діяльності, а також підвищує інтерес із боку органів влади до встановлення партнерських зв'язків.

Коли громадська організація “Еколтава” починала активно працювати у 2014 році в Полтаві та Полтавській області, то було складно налагоджувати контакти з органами влади. Тому діяльність організації переважно була спрямована на підвищення екологічної свідомості жителів Полтави й області. Здебільшого ми організовували суботники та збирали відпрацьовані батарейки в жителів. Проте по мірі організаційного розвитку, постійного навчання членів, збільшення кількості прихильників організації та підвищення впізнаваності на рівні громад зростала й зацікавленість органів влади до співпраці з Еколтавою.

І так уже у 2018 році завдяки такій співпраці ми реалізували проект «Перша зелена школа в Полтавській області». Спільно з Кобеляцькою РДА та Білицькою школою №2 встановили у 2018 році на даху школи за грантові кошти сонячну електростанцію потужністю 5 кВт. Це гарний приклад взаємодії [57].

А там, де співпраця не вдається, де до думки громадськості не дослухаються, доводиться діяти методами спротиву, зокрема і юридичного. Так сталося в Полтаві, де міськвиконком і міський голова не хотіли йти назустріч екологічним ініціативам громадськості й ігнорували проблему відходів і

розростання площі полтавського сміттєзвалища, що знаходиться біля села Макухівка. Жителі Макухівки вже неодноразово робили протестні акції — перекривали дорогу до звалища, вимагали діалогу та вирішення їх проблеми. За підрахунками місцевих жителів, до Полтавського сміттєзвалища щодня приїжджає близько 250 сміттєвозів. Незважаючи на їх акції, зрушень у сміттєвій політиці влади не відбувалося. Тому, заручившись підтримкою жителів Полтави та Макухівки, ГО “Еколтава” спільно з місцевим активістом Сергієм Антоненком подала в суд на Полтавську міську раду щодо бездіяльності у вирішенні проблеми відходів у Полтаві [76].

У рамках адвокаційної кампанії проводився краудфандинг серед жителів міста — зібрано **13995** грн, організовано з Українською Академією Лідерства фотопроєкт «Я, моє життя і сміття», який акцентував увагу на проблемі сміття й відходів, що не сортуються й відтак забруднюють довкілля.

Дана судова справа завершилася підписанням мирової угоди з Полтавською міською радою. Влада погодилася спільно з ГО “Еколтава” та науковцями розробити Програму поводження з твердими побутовими відходами й ухвалити її. Таким чином влада мала забезпечити роздільне сортування сміття в Полтаві та збір небезпечних відходів мобільним пунктом прийому — Екобусом. Так зміни в екологічній сфері відбулися, але не завдяки взаємодії, а через конфронтацію.

Можна припустити, що, дослухавшись до думки експертної громадськості, можна було почати вирішувати проблему відходів ще раніше й, можливо, вже побудувати навіть сміттєпереробний завод, як це зараз ми спостерігаємо у Львові, Житомирі та Харкові.

Варто зацентувати увагу на тому, що без організаційного зростання «Еколтави» цей суд не зміг би відбутися. Адже, щоби скласти фахові вимоги, потрібна експертність. Щоби назбирати кошти на адвоката, потрібна довіра людей. Щоби якісно комунікувати судову справу, потрібно мати гарно налагоджені зв'язки з засобами масової інформації.

Інший приклад високого рівня організаційної спроможності — це співпраця міжнародної організації «350.org» і Житомирської міської ради. Без сильної команди мера та департаментів цієї співпраці би не вийшло. Адже саме фахівці інвестиційного відділу допомагали збирати дані для моделювання сценарію переходу Житомира на 100% ВДЕ. Також заступники мера представляли місто на кліматичних заходах, демонструючи високу цікавість влади до цієї теми, а не звичну байдужість. Фахівці з медіа відділу міської ради якісно висвітлювали співпрацю влади та ГО. Всі ці дії та заходи в сумі дали той позитивний ефект, про який ми тепер можемо читати в Reuters, що місто є першим у Східній Європі, яке поставило перед собою ціль перейти на 100% відновлюваних джерел енергії до 2050 року та впевнено йде до цієї цілі. Копію статті можна знайти в додатках до роботи.

Схожих прикладів взаємодії, які сталися в моїх колег по громадському сектору, я можу навести багато:

1. Співпраця громадської організації Greencubator і міської ради Славутича. Як наслідок, перший в Україні сонячний кооператив більш ніж із сотнею інвесторів було створено саме в цьому місті, він уже другий рік ефективно генерує кіловати енергії.

2. ГО «Батарейки, здавайтеся!» успішно збирає тисячі тонн відпрацьованих батарейок із різних міст України та передає їх на переробку в Румунію. Без взаємодії з органами влади цього було би неможливо досягнути.
3. У Львові завдяки співпраці з міською радою ГО «ПЛАТО» впроваджує природоорієнтовані рішення — міські городи, зелені стіни, що поглинають вуглекислий газ тощо.
4. У Полтавській області завдяки співпраці ГО «Еколтава» та Полтавської обласної ради вже третій рік поспіль діє екологічний бюджет участі «Екологічні ініціативи». Щороку десятки проєктів на екологічну тематику реалізуються в громадах і залучають їх жителів до більш свідомого ставлення до довкілля.

Висновки до розділу 2

1. В Україні є багато прикладів взаємодії органів влади та громадських організацій на національному, а ще більше на місцевому рівні. У рамках цих взаємодій упроваджуються реформи у сфері довкілля та сталого розвитку, пишуться національні та місцеві стратегічні документи, залучаються інвестиції в територіальні громади.
2. Найбільше можливостей ефективно працювати з органами влади мають інституційно стійкі організації, здебільшого міжнародні, проте деякі національні та місцеві організації теж мають таку спроможність. На це впливає роками сформований імідж організацій, менеджмент, позиціонування, кількість прихильників, які стоять за тією чи тією організацією — тобто загальний управлінський і соціальний капітал.

3. Органи місцевого самоврядування й органи державної влади, які демонструють відкритість до співпраці з громадськістю, отримують більше можливостей ефективно реалізувати державні та місцеві політики. Адже отримують союзників, конструктивних критиків, партнерів, а не ворогів чи опозицію.
4. У багатьох українських територіальних громадах завдяки ефективній взаємодії громадськості та влади реалізовано багато проектів у сфері ефективного поводження з відходами, сталого енергетичного розвитку, адаптації до зміни клімату, доступу до питної води та чистого повітря.
5. Громадські організації мають знання та досвід для впровадження тих чи тих змін в екологічній політиці та навіть інфраструктурі міста, а органи влади мають важелі впливу та фінансові ресурси для впровадження цих змін. Отже, взаємодія таких гравців перетворює потенціал у реальні практичні зміни.
6. Недовіра заважає ефективній співпраці між органами влади та громадськими організаціями. Недовіра заважає будувати міцні, стабільні та плідні взаємовідносини між цими стейкхолдерами.
7. Іншими проблемами, що заважають якісній взаємодії органів влади та громадськості, є: репутаційні ризики, що стосуються політичної діяльності представників органів влади; прогалини в законодавстві, які могли би цю взаємодію забезпечити, відсутність прозорих механізмів фінансування діяльності громадських організацій із бюджетів різних рівнів, що могло би підвищити інституційну спроможність ГО працювати з владою; нестача кадрів із обох боків, які могли би забезпечити якісну співпрацю.
8. На прикладі Житомира можна прослідкувати, що ефективна та довготривала співпраця з громадськими організаціями вибудовує довіру та позитивно впливає на політичний імідж представників органів влади як в українському інформаційному просторі, так і в закордонному.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ ТА ВИРІШЕННЯ ВНУТРІШНІХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗА УМОВИ ОБ'ЄДНАННЯ ЗУСИЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ВЛАДИ

3.1. Перспективи розвитку взаємодії громадськості та влади в розрізі світових кліматичних трендів і зобов'язань України

Міжнародні політичні й економічні тренди та законодавчі ініціативи, особливо ініціативи Європейського Союзу, безпосередньо впливають на внутрішню політику України через міжнародні зобов'язання, взяті нею у сфері зміни клімату, сталого розвитку, енергетики, довкілля [87].

Серед сучасних угод і законодавчих ініціатив, які найбільше впливають на всі країни світу, зокрема й на Україну, можна виділити такі: Паризька Угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю та Зелений курс.

На міжнародному рівні найбільшою подією за останні 4 роки стало прийняття у 2015 році Паризької угоди — рамкового документу щодо спільних дій, спрямованих на скорочення викидів ПГ. Угода закріплює цифру +2°C як верхню допустиму межу підвищення глобальної температури та закликає всі країни докласти значних зусиль, аби не перевищити зростання глобальної температури понад +1,5 °C. Для приєднання до Угоди країни подавали національно визначені внески (НВВ) зі скорочення викидів парникових газів, тобто цілі, наскільки країна планує скоротити власні викиди як реагування на зміну клімату. Україна підписала та ратифікувала

Паризьку угоду вже у 2016 році, але подала вкрай неамбітний внесок, який передбачає можливість не скорочення, а зростання до 2030 року кількості викидів на 40% порівняно з поточним рівнем викидів. Однак ратифікація Україною нової міжнародної кліматичної угоди привернула увагу до проблеми зміни клімату на національному рівні.

Крім того, на Україну як підписантку Угоди про Асоціацію з ЄС впливає Європейський Зелений Курс ²¹.

Європейський Зелений Курс є дорожньою картою заходів, які перетворять Євросоюз на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, визначать засоби перетворення Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року, стимулюючи розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформують кліматичні й екологічні виклики на можливості в усіх сферах і політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Зелений курс було офіційно представлено у Європарламенті 11 грудня 2019 року Президентом Європейської Комісії Урсулою фон дер Леен.

Ключовими напрямками Європейського Зеленого Курсу є відновлювана енергія, кліматична нейтральність, будівництво та реновація існуючих будівель, стала промисловість, стала мобільність, зменшення забруднення довкілля, збереження біорозмаїття, стале сільське господарство (Стратегія «Від лану до столу»).

У 2020 році в Україні розпочалися внутрішні дискусії з громадськістю, бізнесом та науковцями щодо приєднання до Європейського зеленого курсу (ЄЗК).

На тлі економічної та коронавірусної кризи ЄЗК виглядає як об'єднаний елемент, що підвищить стійкість Європи до турбулентності та кліматичних змін. ЄЗК стосується не стільки кліматичної політики, як модернізації та озеленення економіки, сталого економічного зростання країн задля забезпечення життя людини в гармонії з планетою та бережного користування її ресурсами.

Одним з ключових інструментів провадження ЄЗК є СВМ (*Carbon Border Adjustment Mechanism*) або так званий вуглецевий податок.

Згідно з дослідженням Київської Школи Економіки (KSE), починаючи з 2026 року український бізнес буде щороку втрачати близько 400 млн доларів США, якщо не почне активно застосовувати заходи, що попереджують зміну клімату.

Адже, українська економіка є дуже залежною від ринку ЄС (від 36% до 42% експорту припадає на ЄС), тому впровадження інструменту СВМ може призвести до негативних наслідків для українського експорту та залежних галузей економіки – під ризик підпали 2.9 млрд доларів експорту на рік. Проте, цього не станеться, якщо Україна продовжить модернізувати свою економіку та робити її менш ресурсоємною.

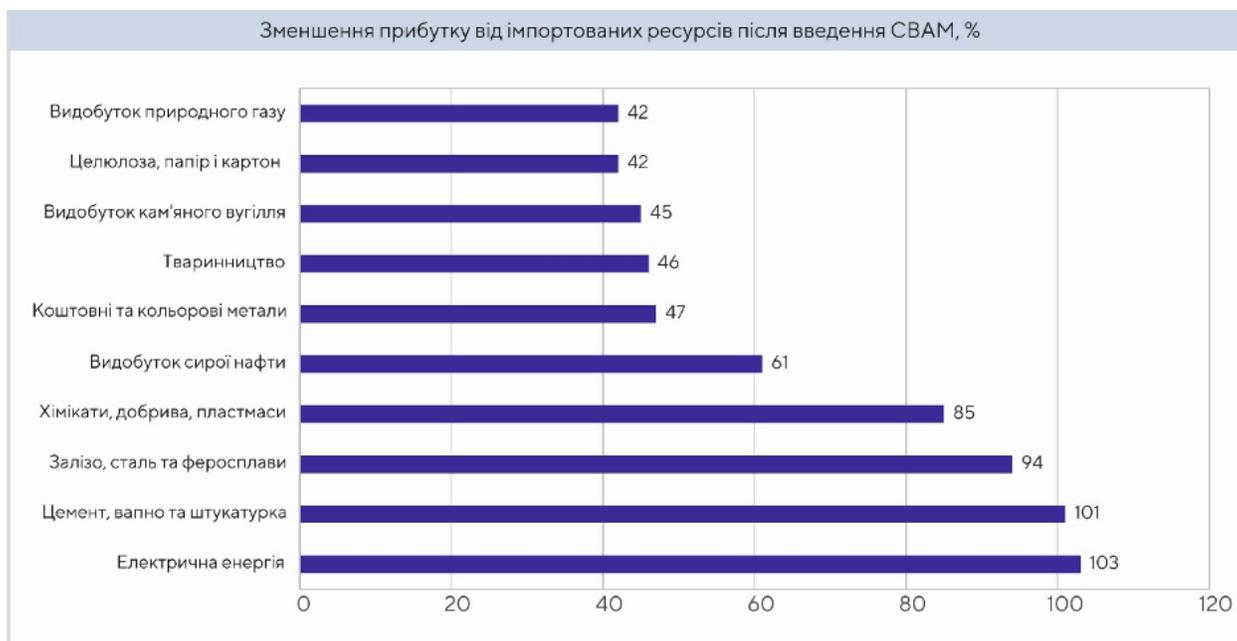

Рис. 2 Вплив СВМ на економіку України

Незважаючи на можливі економічні втрати внаслідок дії міжнародного «зеленого» законодавства, завдяки міжнародним зобов'язанням Україна має доступ до технічної допомоги Європейського Союзу, міжнародного кліматичного фінансування, експертної підтримки внутрішніх реформ досвідченими іноземними фахівцями.

Як ми вже розглянули в другому розділі цього дослідження, якісні взаємодії між громадськістю та владою сприяють залученню інвестицій у громади. На прикладі співпраці міжнародної громадської організації «350.org» і Житомирської міської ради ми дослідили, що ефективна комплексна взаємодія сприяє слідуванню місцевими органами влади світовим «зеленим» трендам і, як наслідок, підвищенню інвестиційної привабливості міста. Прогресивне та стабільне місцеве самоврядування демонструє, що у громади є здатність приймати інвестиції.

Серед очевидних перспектив для взаємодії громадськості з органами влади є перетворення спроможних та експертних організацій на «think tanks», аналітичні центри, які мають спроможність аналізувати національні та місцеві політики та робити фахові пропозиції по їх удосконаленню. Такі центри повинні мати досвідчених фахівців, прогресивні знання у сфері «зелених» фінансів, кліматичної справедливості, кругової економіки, поводження з відходами, біорізноманіття й інших екологічних темах. Маючи ці ресурси, такі громадські організації можуть на рівні працювати з органами влади та взаємодоповнювати один одного. Ми вже маємо такі потужні приклади в Україні. На національному рівні – Dixi Group, Реанімаційний Пакет Реформ, Екологія.Право.Людина, CEDOS, Екодія. На місцевому рівні – Еколтава, Екоклуб, ПЛАТО, Екосфера, Хмельницький Енергетичний Кластер та інші організації.

Маючи фахівців із проєктного менеджменту та фандрайзингу, усвідомлюючи важливість регіонального розвитку та маючи партнерські зв'язки з органами влади, такі громадські організації можуть допомагати залучати міжнародне фінансування в українські громади. Для України це має неабияку важливу роль. Адже адаптація до зміни клімату, вирішення проблеми відходів, перехід на відновлювані джерела енергії не може статися без залучення інвестицій.

3.2. Труднощі взаємодії влади та громадськості у вирішенні проблем поводження з відходами, клімату та біорізноманіття.

У цьому параграфі я хочу розкрити питання проблеми поводження з відходами, втрати біорізноманіття в українських громадах і агресивний вплив на них зміни клімату. Це є реальні проблеми, з якими всі українські міста та села стикаються щодня. Проте в переважній більшості випадків ці проблеми

також є депріоритезованими. Що зі свого боку спричинює різноманітні труднощі взаємодії між громадськістю й органами влади задля вирішення цих проблем. Труднощі та навіть конфлікти виникають тоді, коли одна сторона хоче, чи й вимагає вирішення цих проблем, а інша ігнорує їх або декларує вирішення, але по факту все одно ігнорує.

Проте право на безпечне життя та довкілля є в кожній людині. Жодна діяльність не має загрожувати життю та здоров'ю людини. В епоху науково-технічного прогресу було кинуте багато сил і ресурсів на розвиток науки, розробку нових технік і технологій, удосконалення різноманітних інструментів праці, при цьому не враховувалося техногенне навантаження на стан навколишнього природного середовища. Будь-яка діяльність залишає за собою відходи. Досить часто вони є небезпечними для здоров'я людини та довкілля, потребують правильного поводження з ними задля зменшення їх шкідливої дії. Наприклад, відходи металургії чи теплоенергетики відрізняються одне від одного за агрегатним станом і фізичними властивостями, а отже, і потребують абсолютно різного підходу до утилізації чи знешкодження.

У розділі 2 я наводила приклад судового позову ГО «Еколтава» проти Полтавської міської ради щодо бездіяльності в питаннях поводження з відходами в місті. Судитися з міською радою не було би потреби, якби вона усвідомлювала всю ризикованість ситуації з переповненим міським сміттєзвалищем і робила реальні дії для розв'язання цієї проблеми.

На жаль, нині діяльність сміттєзвалища порушує Закон України «Про оцінку впливу довкілля», Закон України «Про охорону атмосферного повітря», Закон України «Про відходи», Закон України «Про охорону земель», вимоги Правил експлуатації полігонів побутових відходів. Попри це, відходи продовжують вивозити на звалище, а пошуки нового місця під сучасний полігон і

сміттєпереробний завод перетворюються щоразу на політичну кампанію в Полтаві.

Основні наявні дані про полтавське сміттєзвалище:

- 1) За офіційними даними від КАТП-1628, щомісяця полтавське сміттєзвалище приймає **12,0** тис. тонн сміття, на рік – **144** тис. тонн.
- 2) Проектний об'єм відходів для звалища – **3250 тис. тонн**, об'єм уже реальних відходів становить близько **3539 тис. тонн**, що перевищує проектний обсяг.
- 3) Розрахунковий термін експлуатації полтавського сміттєзвалища – **2005 рік**. Наразі звалище експлуатують протягом **68** років (2021 р).
- 4) Площа звалища становить **17,34 га**, при запланованій **15 га**.
- 5) Відстань до найближчого водного об'єкту складає близько **200 м**.
- 6) Полтавське КАТП-1628 обслуговує **24** населені пункти.
- 7) Клас небезпеки відходів, що видаляються – **3-4** клас.
- 8) Відсутній проект сміттєзвалища, межі земельної ділянки сміттєзвалища не винесено в натурі та не закріплено межовими знаками. До найближчої житлової домівки – 400 м, до р. Коломак – 200 м. Згідно з ДБН, полігон має бути розміщено не менш ніж за 3 км від відкритих водоймищ господарського призначення та 0,5 км від житлової та громадської забудови (санітарно-захисна зона). Враховуючи, що звалище збільшується в масштабах, його межі ближче і ближче підступатимуть до будинків місцевих жителів і річки Коломак.
- 9) Згідно з нормами, полігон має систему відкачування фільтрату на водоочисні споруди, щоби не допустити його накопичення. На полтавському звалищі вже утворилося фільтратне озеро площею 1 га, і воно буде тільки розширюватися, якщо не запровадити необхідні технічні заходи.

Фільтрат – це не просто вода, а небезпечний хімічний розчин, до складу якого входять важкі метали, збудники хвороб гепатиту А, яйця гельмінтів, нафтопродукти тощо.

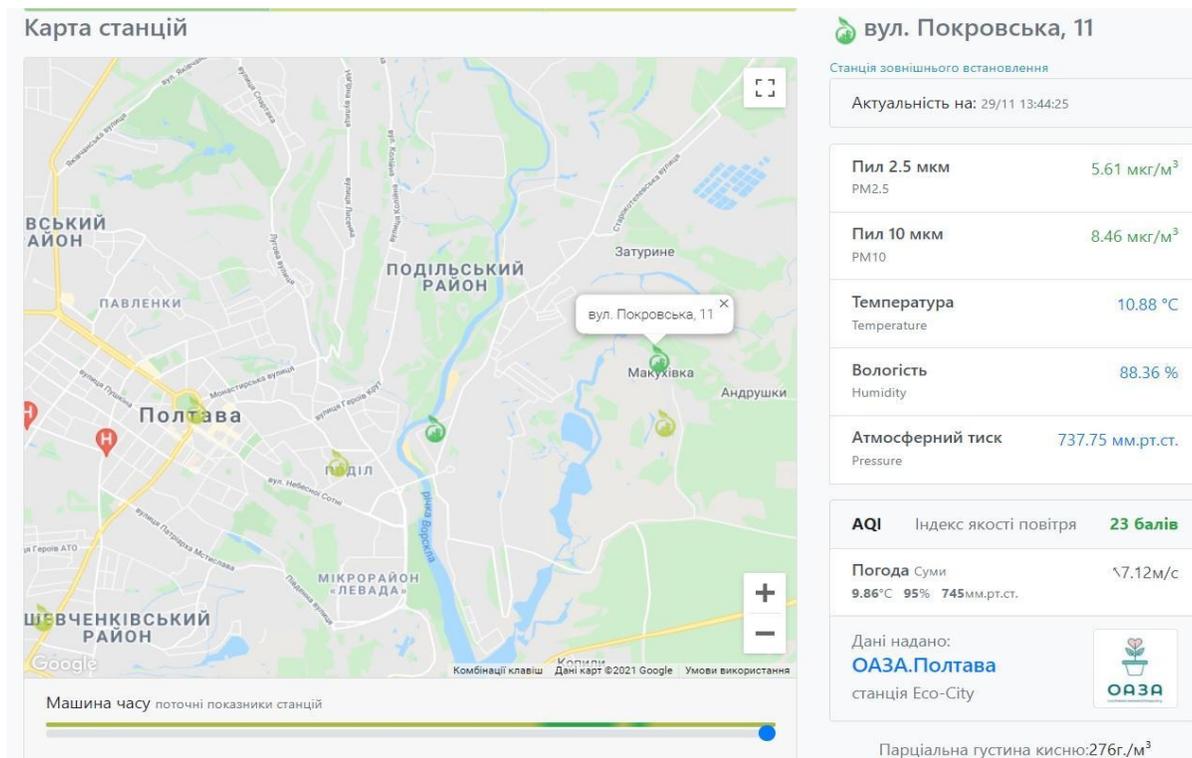

Рис. 3 Дані забруднення повітря в с. Макухівка

Таблиця AQI		
AQI	Категорія	Наслідки для здоров'я
0-50	Хороший	Мінімальний вплив
51-100	Задовільний	Може викликати незначний дискомфорт при диханні у чутливих людей. Не рекомендується займатись спортом на вулиці.
101-150	Помірно забруднений	Може спричинити дискомфорт при диханні у людей із захворюваннями дихальних шляхів, таких як астма, а також у людей з серцевими захворюваннями. Діти та літні люди зазнають найбільшого негативного впливу. Заняття спортом на вулиці заборонені.
151-200	Високий	Спричиняє дискомфорт при диханні у здорових людей. Людям із серцево-судинними і легневими захворюваннями категорично заборонено перебувати на вулиці. Заняття спортом на вулиці заборонені.
201-300	Дуже високий	Може викликати респіраторні захворювання у здорових людей при тривалому впливі. Людям із серцево-судинними і легневими захворюваннями категорично заборонено перебувати на вулиці. При такому забрудненні існує ризик інсульту та інфаркту у людей похилого віку. Заняття спортом на вулиці заборонені.
300+	Небезпечний	Впливає навіть на здорових людей, і може спричинити серйозні наслідки для їх здоров'я. Людям із серцево-судинними захворюваннями категорично заборонено перебувати на вулиці. Негативні наслідки можуть виникнути навіть під час легкої фізичної активності. Існує ризик інсульту та інфаркту.

Рис. 4 Вплив якості повітря на здоров'я людини

Складно уявити яку небезпеку становить фільтратне озеро для людей, коли найближча житлова будівля стоїть за 400 м від сміттєзвалища! Підземні води не захищено від просочування фільтрату, а до найближчої річки Коломак відстань всього лише 200 м.

З огляду на всі ці чинники сміттєзвалище становить загрозу життю людей, які проживають недалеко від нього. Ця проблема мала би вирішуватися органами влади, проте вже 15 років після закінчення терміну експлуатації звалище продовжує функціонувати, а сміттєпереробного заводу поки що не передбачається в реалі, лише ведуться десятиліття розмови про нього. Питання відходів депріоритезоване в міській політиці. Таким чином, виникає проблема відсутності адекватної дієвої відповіді з боку влади на запит громадськості вирішити проблему відходів. Ми можемо спостерігати, як зростає громадське незадоволення з цього приводу, а проблема лише поглиблюється. Способом вирішення цієї проблеми та виходу з кризи міг би

стати крок влади назустріч громадськості. Мер міг би ініціювати спільне опрацювання рішень, запросити за один стіл переговорів відповідальних чиновників із сектору ЖКГ, фінансів та інвестицій, фахівців із відходів із громадського сектору, жителів Макухівки та розробити покроковий план вирішення проблеми відходів у місті.

Адже, впровадивши в місті ефективну систему сортування відходів, окремої утилізації органічних відходів, можна суттєво зменшити навантаження на звалище вже зараз.

Крім того, в разі дотримання всіх заходів, передбачених чинним законодавством, будівельними стандартами та нормативними актами, можна звести до мінімуму потенційну шкоду для всіх жителів поруч із полігоном ТПВ.

Це включає заходи з забезпечення пожежної безпеки, обмеження доступу сторонніх осіб на територію, збирання фільтрату, пересипання ґрунтом та інших інженерних заходів.

У випадку полтавського сміттєзвалища (в с. Макухівка), враховуючи, що даний об'єкт вичерпав плановий строк експлуатації, єдиною рекомендацією є якнайшвидше його закриття та рекультивация.

Проте передумовою закриття має стати створення нового сучасного об'єкту поводження з відходами - полігону та сміттєпереробного комплексу. Якщо не брати до уваги брак політичної волі місцевої влади та високу вартість такого об'єкту, слід підкреслити наявність іншого питання, яке стосується небажання мешканців інших населених пунктів мати такого небезпечного «сусіда» як сміттєзвалище.

Для вирішення питання фахівці ГО "Еколтава" пропонують на етапі перемовин і громадських слухань говорити та домовитися про матеріальні

компенсації для мешканців, а також провести роз'яснювальну роботу серед населення щодо питань будівництва й експлуатації об'єктів поводження з відходами та їх впливу на довкілля за дотримання нормативних санітарних вимог і положень із їх проектування й експлуатації.

Роль взаємодії влади та громадськості в цьому питанні є ключовою. Без взаєморозуміння й ефективної співпраці проблему відходів у Полтаві не вдасться вирішити, і місто через кілька років може зіткнутися зі сміттєвим колапсом, як це сталося кілька років тому у Львові.

Стосовно проблем у взаємодії влади та громадськості **в подоланні наслідків зміни клімату**, то тут каменем спотикання є відмова від викопного палива, застарілі енергетичні потужності та депріоритизація місцевими органами влади заходів із енергоефективності та адаптації до зміни клімату.

У Парижі в грудні 2015 року країни-учасниці Конвенції ООН про зміну клімату дійшли висновку про необхідність обмеження глобального потепління в рамках «значно нижче» 2°C, в ідеалі – не вище ніж 1,5°C до 2100 року, якщо ми хочемо зберегти світ таким, яким звикли його бачити на карті.

Зараз прогнози для планету дуже невтішні – зростання температури за теперішніх умов економічної діяльності держав становить 3,5 – 4°C. Змінити ситуацію буде можливо, якщо світ стане «кліматично нейтральним» до 2050 року, звівши викиди вуглецю до мінімуму, а в ідеалі – до нуля.

Негативний вплив сучасної енергетики на довкілля та клімат, посилення вимог до збереження довкілля, коливання цін та політизованість питань

постачання паливно-енергетичних ресурсів, прагнення отримати енергетичну та економічну безпеку та багато інших чинників окреслюють потребу України в перебудові енергетичного сектору. Для нашої країни усі ці перелічені питання стоять актуально та гостро. Імпортозалежність країни від дорогих паливно-енергетичних ресурсів породжує різноманітні соціально-економічні проблеми. Надзвичайно високий ступінь зношеності вітчизняної інфраструктури, промисловості та енергетики, і відповідно, низька ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів є однією з причин, чому економіка України за паритетом купівельної спроможності 2015 року лишається найбільш енергоємною у світі та перевищує глобальну енергоємність ВВП вдвічі. Крім того, в Україні існує найвищий рівень смертності через хвороби, пов'язані із забрудненням довкілля та повітря внаслідок енергетичного марнотратства та низьких вимог до функціонування об'єктів генерації електроенергії.

Тому необхідні негайні дії для ефективного та належного реагування на проблему глобальних викидів парникових газів, аби досягти мети Паризької угоди.

Одним із найбільш комплексних і реальних способів вирішення зазначених проблем і адаптації до змін клімату, які вже відбуваються, є здійснення повного «енергетичного переходу» (energy transition) від викопних видів палива до відновлюваних джерел енергії. Це технічно можливо, оскільки сучасний розвиток технологій уже відкрив реальні перспективи для відновлюваної енергетики.

Проте здається, що у містах свій політичний порядок денний, і питання енергетики та енергоефективності не сильно цікавлять місцевих депутатів і

мерів. Хіба коли заходить мова за опалювальний сезон, тоді питання тарифів стає предметом політичних баталій.

На думку виконавчої директорки Асоціації Малих Міст України Катерини Проценко, якщо влада 5-6 років орієнтуватиметься на відновлювану енергетику, енергоефективність, розвиток громадського транспорту відповідно до сформованої стратегії, а наступна влада різко перестане це робити, то у виборців постане неминуче запитання «Чому нова влада не хоче цим займатися?». Таким чином сформується стала енергетична та кліматична політика на місцевому рівні.

Це й буде мотивацією для новообраних депутатів і мерів рухатись тим самим курсом – на 100% ВДЕ.

В Україні люди нарешті зацікавилися питаннями довкілля огляду на велику кількість природних лих, які сталися в країні останніми роками і показали гостроту кліматичної кризи.

Тож, шанси на перемогу на місцевих виборах зростуть у тих кандидатів, які внесуть у свої передвиборчі програми екологічні питання, а потім імплементують їх – і у стратегії новоутворених територіальних громад. Питання довкілля мають стати наріжним каменем стратегій розвитку міст та сіл.

Крім того, зобов'язання підвищувати рівень енергоефективності, рухатися до кліматичної нейтральності і збільшувати кількість відновлюваних джерел енергії беруть на себе підписанти міжнародної Угоди мерів.

Вони зобов'язуються зменшити викиди вуглецю на 30% до 2030 року. В Україні до Угоди мерів долучився 181 населений пункт.

Проте навіть тут не все так м'яко. Дуже часто Плани дій сталого енергетичного розвитку та клімату, які розробляються підписантами Угоди мерів, не є такими якісними та, головне, дієвими, як мали би бути. Як часто в ці плани зазирають очільники департаментів ЖКГ, економіки, а також енергомеджери – це питання, яке ми намагалися дослідити на прикладі аналізу ПДСЕР м. Суми.

Це ще один приклад труднощів взаємодії – аналіз планів дій сталого енергетичного розвитку та небажання органів місцевого самоврядування брати до уваги рекомендації громадськості.

У 2021 році команда громадської організації «Еколтава» здійснила аналіз Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Суми до 2025 року та підготувала рекомендації для його вдосконалення. Аналітична робота тривала з червня по грудень. У процесі дослідження команда аналітиків застосовувала «Методику громадської оцінки Планів дій сталого енергетичного розвитку територіальних одиниць Східного партнерства», розроблену фахівцями ГО «Еко клуб» у 2018 році.

Метою громадського аналізу Планів дій сталого енергетичного розвитку міст є посилення взаємодії громадськості та влади задля боротьби зі зміною клімату, в жодному разі не конфронтація. Зокрема врахування наданих командою «Еколтави» рекомендацій дозволить зробити наступний ПДСЕРК м. Суми ще більш якісним і готовим адаптувати місто до зміни клімату. Це зі

свого боку зробити місто більш комфортним для проживання та більш економічно конкурентоздатним серед обласних центрів України. І, не менш важливо, що якісний і амбітний ПДСЕР чи ПДСЕРК та його виконання є запорукою дотримання міжнародних зобов'язань України, зокрема в рамках Паризької угоди 2015 року.

План дій сталого енергетичного розвитку та клімату (ПДСЕРК) – це ключовий інструмент енергетичного планування громади. Саме він передбачає наявність наскрізного аналізу поточної енергетичної та кліматичної ситуації в місті. З ПДСЕРК ми можемо дізнатися кількість енергії, що споживається в різних секторах економічного життя громади. Також ми можемо оцінити кількість викидів парникових газів, можливість їх скорочення та заходи, які для цього необхідно запланувати громаді – енергоефективність, перехід на відновлювані джерела енергії, адаптація до зміни клімату. План дій сталого енергетичного розвитку та клімату розробляється після приєднання громади до європейської ініціативи «Угода мерів».

У містах, де ці плани регулярно використовуються в роботі, ми бачимо відповідні результати у вирішенні екологічних проблем.

Якість стратегій і змін у містах будуть дуже залежати від вихідних даних – структури громадського транспорту, стану інфраструктури та комунікацій, частки державного та комунального майна з числа будинків, обсягів бюджету, бізнесів, з якими можна співпрацювати тощо.

Найперше, що треба зробити – оцінити витрати енергії, аби зрозуміти, де є можливості для покращення.

Далі – стратегія дій із короткостроковими планами та проміжними цілями, аби можна було періодично звірятися, чи в правильному напрямку рухається влада та чи з належною швидкістю.

Завдання влади – створити механізми, які будуть підштовхувати людей до правильних рішень (програми підтримки, пільги, санкції, податкові програми тощо).

Чинний План дій Сум розроблено відповідно до рекомендацій пакету Європейського Союзу щодо клімату й енергії до 2020 року для Підписантів, які приєдналися між 2008 і 2015 роками, тому не враховує заходи з пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптації міст до 2030 року та називається ПДСЕР, а не ПДСЕРК. Документ розроблено та прийнято Сумською міською радою у 2016 році.

У рамках громадського аналізу Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Суми аналітики «Еколтави» опрацювали й оцінили документ за 11 показниками, зокрема:

1. На наявність даних про споживання енергоносіїв;
2. Розроблений базовий кадастр викидів і включення в нього основних забруднювачів атмосфери;
3. Обсяги зобов'язань зі скорочення викидів CO₂,
4. Розроблені заходи зі скорочення викидів CO₂ та їх фінансування;
5. Здійснення адаптації міських структур до виконання ПДСЕР;

6. Розвиток проєктів із застосуванням відновлюваних джерел енергії, залучення зацікавлених сторін і звітність про виконані заходи.

Таблиця 4.2 Залежність скорочення викидів і вартості впровадження заходів

Назва заходу	Скорочення викидів CO ₂ , т	% скорочення від загальної к-сті CO ₂	Вартість впровадження, млн. грн	% вартості від загальної суми
Упровадження енергетичного менеджменту	1185,2	0,73	6,9	0,49
Підвищення енергоефективності в групах освітніх закладів м. Суми (пул 1, пул 2, пул 3, пул 4, пул 5, пул 6, пул 7)	13614,6	8,41	183,43	13,12
Підвищення енергоефективності в житлових будинках	41664,9	25,72	413,3	29,57
Третинні будівлі (сфера послуг)	29427	18,2	45	3,2
Теплоенергетика	33027,6	20,4	50,1	3,58
Будівництво міні-ТЕЦ на твердих побутових відходах	26230	16,2	333,9	23,88
Реконструкція котельні ДКППВ ПАТ «Сумське МНВО» з облаштуванням твердопаливних біокотлів на потреби ГВП (гарячого водопостачання)	6175,7	3,8	39,2	2,8
Упровадження енергоефективних джерел світла (освітлення)	2103,9	1,3	1,5	0,11
Системи централізованого водопостачання та водовідведення	5251,7	3,24	9,9	0,7
Заміна застарілого тролейбусного складу КП «Електроавтотранс» Сумської міської ради	2928,2	1,81	299,3	21,41
Міська цільова програма «Два колеса» зі створення та розвитку велосипедних доріжок	Не подано		15,3	1,09
Інформаційно-просвітницька діяльність у галузі енергозбереження та підвищення енергоефективності	22856		Не подано	
Разом	184789,1		1397,898	

Рис. 5 Залежність скорочення викидів і вартості заходів з енергоефективності у м. Суми

За результатами громадської оцінки ГО «Суспільний проект «Еколтава» згідно методики ГО «Екоклуб», ПДСЕР м. Суми отримав 16,5 з максимально можливих 24 балів. Якщо оцінювати якісні характеристики, то цей План дій містить багато даних та інформації щодо того, як планується досягти поставлених у ньому цілей. У документі також є певна деталізація процесів, рішень і методів роботи. Попри те, що наявний ПДСЕР окреслює амбітність узятих зобов'язань міста, він таки не передбачає низку важливих нюансів, які обов'язково мають бути враховані під час підготовки оновленого документу, а саме:

- включати до розрахунків усі основні джерела викидів, такі як промисловість, через налагодження комунікацій і співпраці з місцевими підприємствами;
- ставити більш амбітні цілі щодо переходу на відновлювані джерела енергії та передбачити більше проєктів із використанням ВДЕ;
- застосовувати інтегрований підхід до пом'якшення наслідків і адаптації до зміни клімату;
- сприяти доступу містян до безпечного, надійного та доступного енергопостачання, а також програм із модернізації наявного житлового фонду задля подолання енергетичної бідності населення;
- сприяти виділенню фінансового забезпечення для впровадження передбачених заходів і програм своєчасно та в повному обсязі.

Рис. 6 Залежність скорочення викидів і вартості заходів з енергоефективності у м. Суми

Працюючи над цим аналізом, фахівці «Еколтави» хотіли підкреслити, що нині жителі міст щоразу гостріше відчувають вплив зміни клімату, особливо літні люди, діти та жінки. Згідно з дослідженнями науковців, саме ці категорії населення є найбільш вразливими. Міста щоразу частіше потерпають від хвиль тепла, особливо ті міста, де бракує зелених насаджень. Крім того, більш звичними стають повторювані підтоплення та поривчасті вітри, які пошкоджують будівлі й електромережі, спричиняючи збої в постачанні електроенергії та води. Відповідно, аномальні спеки збільшують рахунки за

кондиціювання повітря в приміщеннях і спричиняють ріст споживання електроенергії, а отже, викидів CO₂ в атмосферу. Усе це прискорює зміну клімату. Таким чином, існує небезпечне коло, яке потрібно розірвати та зупинити зростання глобальної температури на рівні 1,5 °C.

Ігнорування цієї проблеми, несерйозне ставлення до міського стратегічного планування, небажання чути голос громадськості може призвести до того, що в майбутньому на вирішення проблеми клімату й енергетики доведеться витратити набагато більше коштів місцевих бюджетів, ніж якби органи влади та громадськості більш ефективно взаємодіяли між собою заради вирішення проблем зміни клімату й адаптації до неї.

3.3. Включення громадськості до процесів прийняття рішень органами влади, що впливають на досягнення сталого розвитку України.

Розвиток громадянського суспільства - це складний процес і одночасно стратегічне завдання для влади на найближчі роки. Адже, контроль за якістю прийнятих рішень, ефективністю використання природних ресурсів та фінансових ресурсів громад може забезпечити саме інституційно спроможні представники громадянського суспільства. Роль евалюатора та контролера в більшості лежить саме на ефективних НУО. Тому забезпечити включеність громадськості в процес прийняття рішень - важлива умова для забезпечення сталого розвитку України [59].

Представники громадянського суспільства роблять великий внесок у розвиток демократії та дотримання прав людини в Україні. У демократичному суспільстві повноваженнями щодо прийняття рішень володіють виборні представники, які забезпечують виконання своїх рішень

через органи державної виконавчої влади на різних рівнях - національному чи місцевому. Як показує європейський та світовий досвід, розширення прав громадян та відігрівання їх важливої ролі у прийнятті рішень не лише через обраних представників влади, але й через ті чи інші інструменти прямої демократії дозволяє включати думку жителів та їх інтереси у процесі формування місцевої політики. Це наближає громаду до демократичного процесу прийняття рішень. Неурядові організації, додають у цей процес свою експертність, досвід та неупередженість. Громадські організації створюються тоді, коли у громаді є спектр тих чи інтересів жителів. Тоді громадські організації відображають ці інтереси та можуть грати роль основного каналу залучення й участі громадян [63].

У процесі взаємодії органів влади та громадськості важливо враховувати такі чинники:

- **інформування** – це односторонні відносини, у ході яких органи місцевого самоврядування надають інформацію громадськості про прийняті рішення, політики та дії. Такі відносини включають в себе як надання інформації з ініціативи того чи іншого органу влади, так і надання інформації на вимогу громадськості, враховуючи законодавство про доступ до публічної інформації.
- **консультації** – двостороння комунікація, у ході якої органи місцевого самоврядування оприлюднюють проекти місцевих рішень, щоб отримати коментарі, зауваження та пропозиції від громадськості, чи проводять консультації з громадськістю щодо процесу реалізації рішень та політик, які знаходяться в процесі впровадження, або які вже завершили свій період впровадження.

- **активна участь громадськості у виробленні та реалізації державної політики** – це рівень взаємодії, під час якої орган виконавчої влади залучає представників громадськості до участі в робочих групах, експертних радах тощо в процесі вироблення проєктів конкретних стратегій, рішень та політик. Представники громадськості є повноправними співучасниками процесу вироблення рішень та політик.
- **партнерство** – рівень взаємодії, коли орган виконавчої влади та громадськість об'єднуються та взаємодіють задля здійснення взаємного обміну різного роду ресурсами (наприклад надання громадськими організаціями певного роду послуг на замовлення органів місцевого самоврядування чи органів виконавчої влади, пошуку грантового фінансування, залучення інших видів інвестицій, представлення інтересів громади на міжнародному рівні тощо)

Органи влади у своїй діяльності мають послуговуватися такими цілями: Органам влади потрібно визнати, що ефективна участь громадян у прийнятті рішень відповідає європейським стандартам та цінностям. Відповідно, місцева влада має діяти згідно з такими принципами:

1. Щоб забезпечити якісний процес прийняття рішень та використання місцевих ресурсів ОМС затверджують такий цикл формування місцевої політики, планування та стратегування, який:
 - визначає шляхи включення у процес формування політики жителів громади;
 - створює та визначає механізми, які мають забезпечити ефективно залучення громадян у процеси життя громади.
2. Органи місцевого самоврядування повинні створити умови для прозорого процесу прийняття рішень через:

- масове розповсюдження інформації про заплановані заходи задля активного включення громадян;
- відкритого доступу до інформації, особливо що стосуються питань бюджетної політики;
- повідомлення громадян про результати прийнятих рішень;
- евалюація прийнятих рішень та включення громадськості у цей процес.

3. Органи місцевого самоврядування повинні забезпечити свою підзвітність через:

- відкриті зустрічі з громадянами, де є можливість задавати питання та отримувати на них відповіді, робити запити на отримання інформації через місцевих депутатів та представників адміністрацій;
- надання жителям можливості брати участь у процесі прийняття рішень;
- широке ознайомлення жителів громади з результатами процесу прийняття рішень;
- мати відповідну затверджену систему як певну місцеву процедуру для забезпечення звітності.

4. Органи місцевого самоврядування повинні визнавати громадські організації як основні канали, через які можуть бути представлені інтереси громадян, а також через які може бути донесена інформація про прийняті рішення до жителів громади. Також ОМС повинні усвідомити, що громадські організації є незалежними у своїй діяльності, бюджетній політиці, прийнятті рішень та постановці цілей. НУО мають право діяти на свій розсуд в межах чинного законодавства та мати погляди, які відрізняються від поглядів органів влади. У той же час, вони можуть співпрацювати по інших питаннях. Також органи місцевого самоврядування та інші органи влади повинні визнавати внесок, який можуть робити НУО в:

- захист прав та свобод громадян;

- привернення уваги до тих чи інших проблем;
- консультування та надання експертної оцінки;
- інноваційність;
- надання важливих громаді послуг;
- роль спостерігача.

5. Місцева влада гарантує, що НУО та громадяни можуть сприяти процесу прийняття рішень та недискримінуватися у цьому процесі. Таке ставлення до ролі громадських організацій робить позиції місцевої влади більш конструктивними та сильними.

6. Також органи місцевого самоврядування повинні сприяти ширшому залученню жителів та громадських організацій, створювати для цього відповідні умови. Це включає:

- верховенство права та дотримання основних процедур демократії у прийнятті рішень та включенні громадськості
- забезпечення політичної волі щодо включення громадян до процесу прийняття рішень та формування екологічної політики;
- неупереджене виконання чинного законодавства;
- дотримання чітких процедур участі громадськості;
- підтримку сталого розвитку громадянського суспільства, зокрема й фінансову та інституційну;
- створення сприятливих умов для діалогу влади та громадськості.

Неурядові організації повинні послуговуватися такими принципами у своїй роботі[88]:

1. Інформування органів влади та жителів про свою діяльність та загальну прозорість і підзвітність своєї діяльності.
 2. Бажання вдосконалити свою роботу, зокрема процедури прозорості та звітування, фінансові процедури та етичні стандарти діяльності.
 3. У тих випадках, коли громадські організації представляють інтереси тих чи інших груп людей, вони повинні консультиватися з представниками цих груп щодо рішень, які вони пропонують. Також вони повинні забезпечити належне розуміння та представлення поглядів цих груп і не йти з ними у розріз.
 4. Надаючи факти або приклади рішення тих чи інших проблем, громадські організації повинні переконатися, що ці докази та рішення є обґрунтованими, не сфальсифікованими чи викривленими. НУО мають завжди перевіряти інформацію, яку вони поширюють!
 5. Громадські організації повинні використовувати будь-яку можливість для ефективної участі в процесах прийняття рішень, поважаючи процеси, які усталені та діють в Україні. Вони зберігають за собою право на незгоду, лобіювання та захист інтересів груп, які вони представляють. Також НУО мають поважати органи влади та знаходити з ними точки дотику та співпраці.
- Включення громадських організацій до процесу вдосконалення та прийняття рішень грає важливу роль у вибудові якісної екологічної політики як на національному, так і на місцевому рівні.

В Україні існує достатньо інструментів для такого включення.

Громадські ради, громадські обговорення, консультації, аналіз звітів оцінки впливу на довкілля – все це можливості для громадськості включатися у процеси, що впливають на стан довкілля у громаді.

Окремо хочу виділити такий інструмент включення громадськості до прийняття важливих рішень, як **ОВД [89]. Оцінка впливу на довкілля** – зручний і простий інструмент, який дає змогу врахувати інформацію про цінні з екологічного чи соціального погляду ділянки лісу під час планування рубок, цінні земельні ділянки під час буріння газових чи нафтових свердловин і вплив будь-якої іншої господарської діяльності на довкілля. Кожен громадянин України може надавати коментарі та зауваження у процесі оцінки впливу на довкілля лісових рубок, забудови, буріння, видобування корисних копалин. Що точніші та конструктивніші надані пропозиції – то більше шансів, що вони стануть обов’язковими для суб’єкта господарської діяльності.

Ним можуть користуватися природоохоронні організації, активісти, науковці, органи влади, місцеві мешканці.

Оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:

- 1) підготовку суб’єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;
- 2) проведення громадського обговорення відповідно;
- 3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб’єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
- 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого пунктом 3 цієї частини;

5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

Оцінка впливу на довкілля це інструмент який з'явився в Україні відповідно кращих міжнародних практик та дії з 2017 року. ОВД здійснюється з дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, з урахуванням того стану навколишнього середовища, яке наявне в місці, де буде здійснювати плановану діяльність те чи інше підприємство, а також з врахуванням екологічних ризиків, перспектив соціально-економічного розвитку місця чи регіону, потужності та видів впливів на довкілля тих об'єктів, щодо яких отримано рішення про здійснення запланованої діяльності чи перебуває на розгляді питання про прийняття відповідних рішень щодо того чи іншого запланованого об'єкту будівництва.

Суб'єктами оцінки впливу на довкілля є суб'єкти господарювання, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які є замовниками планованої діяльності.

Уже на стадії планів будувати об'єкт, який входить до переліків Закону про ОВД, інвестор (суб'єкт господарювання) повідомляє громаду й органи влади про свої наміри. Це робиться через Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (надалі – Повідомлення).

У Повідомленні повинно зазначатися, хто, що і де саме планує будувати, які потенційно можливі впливи такої господарської діяльності на навколишнє середовище, а також запланований обсяг і детальність звіту про ОВД, який буде підготовлено інвестором. Також в цьому звіті буде вказано, як

громадськість може прокоментувати заплановані суб'єктом господарювання заходи та майбутній звіт ОВД на такому ранньому етапі робіт.

Інвестор повинен подати таке Повідомлення до уповноваженого органу, а той у свою чергу має внести його до Єдиного реєстру оцінки впливу на довкілля (далі – Реєстр). Він також повинен оприлюднювати його в місцевих засобах масової інформації та розміщувати на дошках оголошень органів місцевого самоврядування та в інших публічних місцях. Даний реєстр є основним місцем збору даних в Україні про заплановані види діяльності, що проходять процедуру ОВД. Володіє цим реєстром Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Реєстр є відкритим та доступним через мережу Інтернет цілодобово.

Вплив громадськості на рішення інвестора.

Представники громадськості мають право подавати свої зауваження та пропозиції до уповноваженого органу протягом 20 робочих днів з дня офіційного опублікування Повідомлення. Є можливість прокоментувати як плани інвестора в цілому, так і запланований обсяг і детальність звіту з оцінки впливу на навколишнє середовище (пропонувати вихідні дані, методику оцінки впливу на окремі елементи навколишнього середовища, запропонувати альтернативи). Такі зауваження орган збирає та передає інвестору, який зобов'язаний повністю або частково врахувати їх або обґрунтовано відхилити у звіті ОВД. Без обґрунтувань такі пропозиції не можливо відхилити.

Процедура збору пропозицій та зауважень від громадськості відбувається у форматі громадських обговорень. Під час яких відбувається збір зауважень та пропозицій громадськості щодо запланованих заходів суб'єкту підприємництва у процесі прийняття органами влади рішення щодо

затвердження цих заходів. Процедура розпочинається з дня офіційного оприлюднення Оголошення та надання громадськості доступу до звіту з ОВД для ознайомлення. Громадське обговорення має проходити у формі громадських слухань, а також у формі збору письмових зауважень і триває не менше 25 робочих днів.

Представники громадськості мають право подавати будь-які коментарі, які, з їх точки зору, стосуються планованої діяльності, та не потребують їх обґрунтування.

Заплановані громадські слухання повинні відбуватися в період громадського обговорення. Вони проводяться або самим уповноваженим органом, або спеціально найманим організатором громадських слухань, який є незалежною особою. Головною метою таких громадських слухань є інформування жителів тієї чи іншої території про плановану діяльність і її наслідки для цієї території. Під час громадських слухань мають надаватися відповіді на запитання учасників. Також повинні збиратися будь-які зауваження та пропозиції щодо планованої діяльності з боку представників громадськості.

Про проведення дати та місця проведення громадських слухань потенційні учасники, жителі громади повинні дізнатися з Оголошення. Воно публікується уповноваженим органом в Реєстрі, а суб'єктом господарювання (інвестором) – у ЗМІ. Крім того, Оголошення повинно розміщуватися на місцевих дошках оголошень органів місцевого самоврядування та в інших місцях масового скупчення жителів.

Мають право взяти участь у громадських слуханнях будь-які представники громадськості, НУО чи окремі активісти. На це не впливають такі фактори, як відстань проживання від майбутнього заводу чи будівництва,

місцезнаходження чи реєстрації громадської організації. Вся процедура та хід громадського слухання має записуватися на аудіо та/чи відео, а також фіксуватися письмово у протоколі. Дані документи та аудіо/відео записи мають завантажуватися в Реєстр у загальному складі звіту про громадське обговорення запланованого об'єкту.

За результатами громадського обговорення Мінприроди складає звіт про громадське обговорення, до якого входить протокол громадських слухань, копії всіх отриманих під час громадського обговорення письмових зауважень і пропозицій громадськості, а також таблиця їх урахування.

Усі зауваження та пропозиції, що надійшли від громадськості під час громадського обговорення, як надіслані поштою, так і ті, що надійшли письмово чи усно під час громадських слухань, мають бути розглянуті та враховані уповноваженим органом.

Міндовкілля готує звіт за результатами громадського обговорення.

Будь які порушення процедури проведення оцінки впливу на довкілля, необґрунтоване ігнорування чи неточності у врахуванні результатів участі громадськості та будь які інші порушення в рамках чинного законодавства є підставою для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про проведення запланованих заходів в суді.

Громадськість повинна знати, що у випадку порушення законодавства та ігнорування думки НУО у процесі оцінки впливу на довкілля, рішення про провадження планованої діяльності суб'єкту господарювання та інші рішення ОМС можуть бути оскаржені будь-якою фізичною чи юридичною особою в судовому порядку.

Громадськість може контролювати органи влади у процесі здійснення ОВД.

Запорукою якісної роботи органів влади є прозорість їх діяльності. Законом про ОВД запроваджено електронний реєстр, до якого включаються всі документи, що подаються інвесторами та видаються органами в процедурах ОВД. Ця технологічна інновація повинна усунути можливі корупційні ризики в процесі здійснення ОВД.

Оскільки практика ОВД є загально визнаним інструментом в багатьох розвинених країнах світу, то ми переймаємо кращі практики його запровадження з адаптацією до українських реалій законодавства та суспільного життя. Проте, не зважаючи на місцевий менталітет, прозорість процедури ОВД й участь у ній громадськості є загально визнаними міжнародними елементами. Це інструменти напрацьовані десятиліттями міжнародного досвіду. Вони у значній мірі впливають на якісні результати оцінки впливу на довкілля з екологічної точки зору.

Важливо, щоб у процесі громадського обговорення уповноважений орган був максимально неупередженим та незалежним і не ставав на сторону суб'єкта господарювання, як і не заважав його діяльності. Тому, перевагами ОВД є покладання зобов'язань із проведення громадського обговорення на уповноважений орган. Такий стан речей є стратегічним та логічним, адже замовник не може забезпечити прозорість цієї процедури, хоч би яким екологічно та соціально відповідальним він був, адже замовник завжди буде зацікавленою стороною у прийнятті позивного рішення. Бізнес є бізнес і він дбає перш за все про свої прибутки. У свою чергу, уповноважений орган є стороною що неупереджено та відповідально ставиться до прийняття рішень. Тому, уповноважений орган є зацікавленою стороною щодо збору якомога

більшої кількості якісної та повної додаткової інформації щодо запланованої діяльності. Вся ця інформація є неабияк важливою для прийняття зваженого, поінформованого й обґрунтованого рішення.

Враховуючи всі вищевикладені факти, можна стверджувати, що жителі України у 2017 році отримали потужний інструмент впливу на прийняття шкідливих для довкілля рішень. Та чи користуються вони цим інструментом? Судячи з кількості пропозицій, які надаються щороку в Україні до звітів ОВД – так.

За приклад може правити кейс моїх колег із громадської організації «Досить труїти Кривий Ріг». Протягом минулого року вони подали близько 500 зауважень до звітів ОВД у їх місті. І це лише одна громадська організація в одному місті.

Попри те, що фахівці говорять про необхідність удосконалення процедури ОВД, цей інструмент громадського включення таки реально працює в Україні. Проте його часте й ефективне застосування вимагає великої залученості громадських організацій, а отже, наявності фахових кадрів і достатню кількість робочого часу, який вони можуть виділяти на проведення аналізу звітів ОВД.

Те саме стосується й громадських обговорень і роботи громадських рад чи робочих груп, створених із тих чи тих проблемних питань. Усі вони потребують активної включеності ГО, вільного часу та фахових знань.

Приклад перегляду Україною НВВ (національно визначеного внеску)

[66] Як вдалий приклад включення громадської думки в оновлення стратегічно важливих державних документів є приклад перегляду НВВ України (національно визначеного внеску). Відповідно до Паризької угоди

кожна країна-учасниця повинна вживати заходів до пом'якшення зміни клімату відповідно до своїх НВВ, які розробляються при вступі до Паризької угоди. Ці національні визначені внески повинні публікуватися та періодично переглядатися з включенням думки громадськості. Цей процес не оминає також і Україну.

Перша редакція Українського НВВ, яку прийнято урядом у вересні 2015 року, передбачала скорочення викидів на 60% від рівня 1990 року, тобто передбачали навіть збільшення викидів. Громадськість не надто позитивно сприймала такі цілі.

У 2019-2021 роках Україна розпочала процес перегляду НВВ у напрямку більш амбітних кліматичних цілей. Я брала участь у засіданні робочої групи з перегляду НВВ в період із 2019 по 2020 рік, працюючи в міжнародній кліматичній організації «350.org».

У процесі перегляду документа громадські організації вимагали в уряду повну відмову від вугілля до 2030 року та перехід на відновлювані джерела енергії до 2050 року, тобто суттєве скорочення викидів CO₂.

Протягом цих двох років уряд таки переглянув кліматичні цілі України та 30 липня 2021 року схвалив Оновлений національний визначений внесок України до Паризької Угоди (НВВ2). Відповідне рішення Кабінет Міністрів України прийняв 30 липня із техніко-юридичними правками.

Новий документ ставить за мету – до 2030 року скоротити викиди парникових газів до 35% у порівнянні з 1990 роком. А це означає скорочення викидів на 7% від рівня 2019 року. Хоч не повністю, але уряд таки врахував думку громадськості щодо необхідності більш амбітних цілей по скороченню викидів CO₂.

Основні заходи, які потрібно впровадити країні, щоб забезпечити відповідні показники у наступну декаду:

- енергетична та технічна модернізація промислових підприємств, зокрема і енергетичного сектору;
- ріст кількості ВДЕ (відновлюваних джерел енергії);
- енергоефективність та енергозбереження в різних секторах економіки України як на рівні споживання, так і на рівні виробництва;
- комплексна термомодернізація будинків та будівель;
- збільшення частки органічного сільського господарства та сталих практик ведення з ключовими принципами кругової економіки;
- електрифікація транспортної системи та оновлення;
- запровадження ієрархії управління відходами;
- збільшення лісистості та реформа управління лісовим фондом.

На думку уряду, логічним продовженням євроінтеграційного курсу України є стратегічні цілі по декарбонізації економіки та послідовний підхід до їх досягнення.

Важливим досягненням розробки оновленого НВВ було саме активне включення громадськості в процес його обговорення. Саме завдяки цьому після прийняття оновленого документу не було гострих конфронтацій із боку громадських організацій. А офіційна делегація гідно представила Україну та оновлені цілі по скороченню викидів вуглецю на кліматичних переговорах COP 26 у Глазго, Шотландія.

Висновки до розділу 3

1. Міжнародні політичні й економічні тренди та законодавчі ініціативи, особливо ініціативи Європейського Союзу, безпосередньо впливають на внутрішню політику України через міжнародні зобов'язання, взяті нею у сфері зміни клімату, сталого розвитку, енергетики, довкілля.
2. Паризька Угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю має найбільший вплив на екологічні законодавчі ініціативи України, на енергетичне планування в громадах та на заходи з адаптації міст і територій до зміни клімату.
3. Європейський Зелений курс буде задавати тренди екологічної, торгової, соціальної та фінансової політик як у країнах Європейського Союзу, так і в країнах, які мають тісні економічні та політичні відносини з ЄС. Зокрема це стосується й України. Наприклад, запровадження Європейським Союзом механізму вуглецевого коригування імпорту (СВАМ) може призвести до щорічного скорочення доходів українських компаній на 400 млн євро щороку у період 2026-2030 рр.
4. Завдяки міжнародним зобов'язанням Україна має доступ до технічної допомоги Європейського Союзу, міжнародного кліматичного фінансування, експертної підтримки внутрішніх реформ досвідченими іноземними фахівцями.
5. Корупційна складова в питаннях поводження з відходами та лобіювання інтересів тих чи тих залучених бізнесових інтересів гальмує впровадження в Україні реформи відходів відповідно до директив ЄС. Це також заважає впроваджувати роздільний збір відходів, рекультивувати звалища, залучати інвестиції в сміттєпереробні потужності в українських містах.

6. Органи місцевого самоврядування здебільшого нехтують питаннями збереження біорізноманіття, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення принципів сталого розвитку територій, мотивуючи це необхідністю наповнення місцевого бюджету. Але вони часто не враховують те, що видатки на адаптацію до зміни клімату та відновлення біорізноманіття будуть щороку тільки зростати та з часом можуть перевищити кількість фінансових надходжень до бюджету внаслідок нераціонального використання природних ресурсів громади. У майбутньому громадам доведеться дорого платити за помилки минулого.

7. В Україні є достатньо інструментів включення громадськості до процесу прийняття рішень – громадські ради, громадські обговорення, бюджети участі. І хоча ці інструменти недостатньо популяризуються серед населення, все ж у великій мірі їх використовують громадські організації у своїй адвокаційній роботі.

8. Інструмент оцінки впливу на довкілля (ОВД) – одне з найбільших досягнень в Україні за роки незалежності. Він дозволяє громадськості впливати на будівництво тих чи тих об'єктів інфраструктури та промисловості, які можуть завдати екологічної шкоди громаді, біорізноманіттю, водним і земельним ресурсам. Одночасно з цим механізм його застосування має ряд огріхів, що призводить до неякісного виконання оцінки впливу на довкілля.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило актуальність, комплексність і складність обраної теми.

1. Опрацювання теоретичних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених показало їх значну увагу до аналізу вузлових понять сучасності, серед яких помітно виділяються теми сталого розвитку, громадянського суспільства, модернізації публічного управління. Значно зросла увага й до екологічних питань, вирішення яких пов'язується з багатьма факторами, одним із яких є взаємодія влади з громадськістю.

2. Відносини державної влади та громадянського суспільства в Україні визначаються не тільки внутрішніми факторами, але перебувають під впливом зовнішнього середовища – тих суспільних процесів, що відбуваються в інших державах, із якими країна взаємодіє в економічній, соціальній і культурній сферах.

Як теоретичні дослідження, так і практика свідчать, що держава та громадянське суспільство не можуть діяти один без одного. Рівень розвитку громадянського суспільства визначає рівень розвитку держави, а рівень розвитку держави прямо впливає на рівень розвитку громадянського суспільства. Ефективність взаємодії органів влади й інститутів громадянського суспільства залежить від відповідальності цих суб'єктів суспільного розвитку – держави та громадянського суспільства. Процес інтеграції України в Європейське співтовариство вимагає впровадження стандартів розвинутого демократичного суспільства. Розвиток громадянського суспільства є невід'ємним дієвим чинником розбудови України як демократичної правової держави за умови конструктивного та відповідального діалогу з нею в межах правового поля.

Успішна ефективна взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю є важливою складовою вирішення актуальних питань місцевої політики та соціально-економічного розвитку регіону. До інститутів громадянського суспільства належать громадські,

релігійні, благодійні організації, професійні спілки та їх об'єднання, творчі спілки, асоціації, організації роботодавців, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства України.

3. В Україні є багато прикладів взаємодії органів влади та громадських організацій на національному, а ще більше на місцевому рівні. У рамках цих взаємодій впроваджуються реформи у сфері довкілля та сталого розвитку, пишуться національні та місцеві стратегічні документи, залучаються інвестиції в територіальні громади. Найбільше можливостей ефективно працювати з органами влади мають інституційно стійкі організації, здебільшого міжнародні, проте деякі національні та місцеві організації теж мають таку спроможність. На це впливає роками сформований імідж організацій, менеджмент, позиціонування, кількість прихильників, які стоять за тією чи тією організацією – тобто загальний управлінський і соціальний капітал.

Органи місцевого самоврядування та органи державної влади, які демонструють відкритість до співпраці з громадськістю, отримують більше можливостей ефективно реалізувати державні та місцеві політики. Адже отримують союзників, конструктивних критиків, партнерів, а не ворогів чи опозицію.

Проблемами, що заважають якісній взаємодії органів влади та громадськості є: недовіра, яка не дає будувати міцні, стабільні та плідні взаємовідносини; репутаційні ризики, що стосуються політичної діяльності представників органів влади; прогалини в законодавстві, які могли би цю взаємодію забезпечити; відсутність прозорих механізмів фінансування діяльності громадських організацій із бюджетів різних рівнів, що могло би підвищити

інституційну спроможність ГО працювати з владою; нестача з обох боків кадрів, які могли би забезпечити якісну співпрацю.

4. Міжнародні політичні й економічні тренди та законодавчі ініціативи, особливо ініціативи Європейського Союзу, безпосередньо впливають на внутрішню політику України через міжнародні зобов'язання, взяті нею у сфері зміни клімату, сталого розвитку, енергетики, довкілля. Європейський Зелений курс буде задавати тренди екологічної, торгової, соціальної та фінансової політик як у країнах Європейського Союзу, так і в країнах, які мають тісні економічні та політичні відносини з ЄС.

Завдяки міжнародним зобов'язанням Україна має доступ до технічної допомоги Європейського Союзу, міжнародного кліматичного фінансування, експертної підтримки внутрішніх реформ досвідченими іноземними фахівцями. Проте негативно проявляється корупційна складова в питаннях поводження з відходами та лобіювання інтересів тих чи тих залучених бізнесових інтересів, що гальмує впровадження в Україні реформи відходів, заважаючи впроваджувати роздільний їх збір, рекультивувати звалища, залучати інвестиції в сміттєпереробні потужності в українських містах.

Органи місцевого самоврядування здебільшого нехтують питаннями збереження біорізноманіття, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення принципів сталого розвитку територій, мотивуючи це необхідністю наповнення місцевого бюджету.

5. В Україні є достатньо інструментів включення громадськості до процесу прийняття рішень – громадські ради, громадські обговорення, бюджети участі. І хоча ці інструменти недостатньо популяризуються серед населення, все ж у великій мірі вони використовуються громадськими організаціями. Варто виокремити інструмент оцінки впливу на довкілля (ОВД) – одне з найбільших досягнень в Україні за роки незалежності. Він

дозволяє громадськості впливати на будівництво тих чи тих об'єктів інфраструктури та промисловості, які можуть завдати екологічної шкоди громаді, біорізноманіттю, водним і земельним ресурсам. Разом із цим механізм його застосування має низку вад, що призводить до неякісного виконання оцінки впливу на довкілля.

6. Враховуючи те, що в сьогоденнішніх реаліях виконавча влада багато в чому визначає соціально-економічну динаміку розвитку держави, Україні слід активізувати встановлення оптимальної моделі державного управління, яке має розвиватися в напрямі публічності. Саме задля цього й було ініційовано проведення адміністративної реформи. На сучасному етапі суспільного розвитку перед Україною, яка задекларувала себе як демократична та правова держава, постає необхідність розвитку інститутів громадянського суспільства та налагодження ефективної взаємодії між ними та владою. У налагодженні такої взаємодії зацікавлене не лише власне суспільство, але й держава, і органи місцевого самоврядування, і бізнес-структури, і навіть інші країни. Процес взаємодії є основою трансформації політичної системи України, що, як будь-яка система дії, базується на тому, що дії одного соціального суб'єкта орієнтовані на дії іншого соціального суб'єкта. Це означає, що в процесі успішної взаємодії між двома соціальними суб'єктами починають формуватися взаємні очікування стосовно наступних кроків кожної зі сторін взаємодії. Виконання очікувань призводить до позитивної реакції, невиконання – до негативної, що позначається на конкретних процесах взаємодії.

7. Наведена в магістерському дослідженні інформація переконливо свідчить про важливість активної зарубіжної допомоги Україні у вирішенні екологічних проблем і підтримці як органів влади, так і громадських інституцій у їх взаємодії. Суттєвими у вирішенні цих завдань є не лише

фінансові ресурси, а й наявний досвід і готовність його узагальнювати й пропонувати з одного боку та ефективно використовувати – з іншого. Запропоновані в наших публікаціях («Кліматична політика України: енергетична складова», «Сильні та слабкі сторони головного енергетичного плану м. Суми» та інших) пропозиції можуть бути активно застосовані на практиці.

Список літератури:

1. 70 направлений деятельности ООН: изменяя мир к лучшему. ООН. Семидесятая годовщина. URL:
<https://www.un.org/un70/ru/content/70ways/index.html>
2. Бебик В. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: технологія, техніка публік-релейшнз : монографія. К. :МАУП, 2006. 440 с.
3. Березенко В. Генезис і предметна галузь науки про зв'язки з громадськістю. Діалог. 2012. Вип. 15. С. 83-92.
4. Блэк Сэм. Паблик рилейшнз. Что это такое? М.: Новости, 1989. С. 20.

5. Бурик З.М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України. Автореферат дис. д-ра н. держ.упр. 25.00.02. К.НАДУ 2018
6. Вербицький І., Куделя М., Ломоносова Н., Назаренко Ю., Хассай Є. “Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади”, Київ 2020 – 48с.
7. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства. Навчальний посібник. Національна академія державного управління при Президентові України. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/ee3e477d-f21c-440f-815b-c71ef79627cb.pdf
8. Взаємодія громадськості з органами державної влади в екологічній сфері: оцінка сучасного стану. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 15.01.2014. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/vzaemodiya-gromadskosti-z-organami-derzhavnoi-vladi-v>
9. Взаємодія з громадськістю. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади, Київ 2018, ПРООН – 71 с.
10. Впровадження оцінки впливу на довкілля в Україні: аналіз ризиків і перспектив (громадське бачення), НЕЦУ 2019. URL: https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/Брошура_Впровадження_ОВД_08.04.pdf
11. Гайдученко С.О. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку організаційної культури публічного управління Автореферат дис. докт.н.держ.упр. 25.00.01. 2017

12. Гонюкова Л. Консультування влади з громадськістю для прийняття рішень. Влада і управління: Зб. наук.праць. Вип.6. Чернівці : "Букрек", 2019. 264 с. С. 162-174.
13. Гонюкова Л. Основні напрями співпраці влади та громади і необхідні для цього умови. Державне управління: удосконалення та розвиток № 3, 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=819>
14. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин: Монографія / За заг. ред. Нижник Н.Р. та Олуйка В.М. –Видання 2-е, розширене та доповнене. Черкаси. Вид-во Чабаненко Ю.-2009.- 382 с
15. Громадські слухання у процедурі оцінки впливу на довкілля: аналіз практики та рекомендації із вдосконалення, Громадська синергія, ЕПЛ - 2019. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Gromadski-sluhannya-u-protseduri-otsinky-vplyvu-na-dovkillya_analiz-praktyky-ta-rekomendatsiyi-iz-vdoskonalennya.pdf
16. Гурне Б. Державне управління : Пер. з франц. В. Шовкуна. К.: Основи, 1993. 165 с.
17. Дмитренко Г., Гошко А. Підвищення ефективності державної служби в Україні: методологічний підхід. “Вісник державної служби України”. 2000. № 3.
18. Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні. 30.06.2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku>
19. Дослідження впливу на економіку України від впровадження СВММ Європейським Союзом, KSE. URL:

https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/12/211115-KSE_CBAM_for-publication.pdf

20. Дячук О., Семенюк А., Інститут економіки та прогнозування НАН України “Модельні сценарні оцінки переходу м. Житомир на 100% відновлюваних джерел енергії до 2050 року”, Київ 2020 – 66 с.
21. Екологічні питання у торговельній політиці ЄС та України: шлях сталого розвитку. Аналітичний документ. Проект «Сприяння європейським реформам у сфері довкілля і зміни клімату в Україні». К. 38 с.
22. Європейський Зелений Курс, Представництво України при ЄС - URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
23. Єременко І., Винярська М., Мельник Ю. “Кліматична політика України: енергетична складова” – 2019, Представництво фонду ім. Гайнріха Бьоля – 43 с.
24. Житомир приєднується до підписання Женевської декларації мерів. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?3398%5B0%5D=12087>
25. Закон України “Про оцінку впливу на довкілля”, 2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
26. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади за напрямком «взаємодія з громадськістю»: Збірка / Упоряд.: Любов Паливода – К.: [БФ “Творчий центр ТЦК”]. 2018. – 72
27. “Зміна клімату та кліматична адаптація. Презентація попередніх результатів всеукраїнського соціологічного дослідження”, УКМ 2020, URL: <https://www.ekoltava.org/wp-content/uploads/2021/01/UKM-prezentatsiya-super-new-final.pdf>

28. Іванус К., Пірогова І. Антикризіві комунікації: роль ефективної взаємодії еколога, бізнесу та громадськості. 10.11.2021 URL:
<https://ecolog-ua.com/news/antykryzovi-komunikaciyi-rol-efektyvnoyi-vzayemodi-yi-ekologa-biznesu-ta-gromadskosti>
29. Інструменти та механізми впровадження публічної політики в Україні: навч. посіб. / авт. кол. : С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович, О. Г. Пухкал та ін. ; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. К. 2019.
30. Ковалевіч І.П. Теоретичні засади забезпечення зворотного зв'язку в державному управлінні. Державне будівництво. 2008. № 2. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_17
31. Койтген Д. Реалізація цілей сталого розвитку національними парламентами держав-членів Європейського Союзу: уроки для Верховної Ради. Б.М./Б.Д. 48 с.
32. Конституція України. К. 1996. URL:
https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini.htm
33. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року затверджена Міністерством захисту довкілля в 2020 році. URL:
<https://mepr.gov.ua/news/34424.html>
34. Крутій О. Соціальні технології взаємодії суб'єктів державного управління. URL:
[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Krutiy.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Krutiy.pdf)
35. Кушнір В.О. Теоретичні засади управління зв'язками з громадськістю у правоохоронних органах України. Публічне право. 2013. № 4. С. 143-149.
36. Лагно В.Т. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва. Автореферат дис. докт.н.держ.упр. 25.00.02. Маріуполь. 2015. 36 с.

37. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Болгарія.- Полтава: ПолтНТУ, 2014.- 208 с.
38. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Польща.-Полтава: ПолтНТУ, 2012.-243 с.
39. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009, 289 с.
40. Левчук М.Г. Моделі зв'язків з громадськістю органів місцевого самоврядування. Економіка і держава. 2009. № 8 (80). С. 81-83.
41. Лелеченко А.П. Публічне управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні. Автореферат. 25.00.02. Автореферат дис.докт. н.держ. упр. Міжрегіональна академія управління персоналом. К. 2021. 37 с.
42. Лелеченко А.П. Публічне управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні: монографія К. МАУП, 2020.314 с.
43. Мазур В.Г. Інноваційні технології як напрям підвищення інформаційної відкритості органів влади та налагодження зв'язків влади з громадськістю. Інвестиції: практика та досвід. №1. 2021.с. 135-140
44. Малиновський В.Я. Державне управління : Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К.: Атіка, 2003. 576 с.
45. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. 3-тє вид. переробл. та допов. К. : Атіка, 2009. 608 с.
46. Маркетингові дослідження сталого розвитку в умовах глобальних викликів : монографія / за заг. ред. проф. М. М. Новікової; [Новікова М. М., Боровик М. В., Бурмака Т. М. та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : Видавництво «Точка», 2018. – 240 с. п. 2.1. (С.102 – 118).
47. Мельник А. Ф. Державне управління : навч. посібник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна, Л. Ю. Гордієнко. – К. : Знання, 2004. – 342 с.

48. Мельник Ю., Лавренюк А. и др. “Обзор ситуации с возобновляемой энергетикой в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии.” 2021. 45 с.
49. Мельник Ю., Рябика М. “Село без сміття. Порадник з проведення інформаційних кампаній щодо поводження з відходами” – Полтава, ГО “Еколтава”, 2017 – 16 с.
50. Мельник Ю., Романко С. “Напередодні саміту "Великої двадцятки": куди підуть трильйони доларів, виділені на подолання світової кризи”, URL: <https://rubryka.com/blog/naperedodni-samitu-velykoyi-dvadtsyatky/>
51. Мельник Ю. “Чому Україна не зможе залишитись осторонь світового Нового зеленого курсу”, URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/05/6/240864/>
52. Мельникова К.І., Рязанова С.Є. «Паблік Рілейшнз» як функція управління в органах державної влади. Актуальні проблеми державного управління: Науковий збірник. № 2.–Харків: УАДУ Харківський філіал, 1998. С. 40–46.
53. Митяй О.В. Проблеми комунікативного забезпечення ефективності взаємодії органів державного управління і суспільства в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної ради України. 2017. № 1. С. 160–165.
54. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
55. Мінекології та природних ресурсів і міжнародна кліматична організація 350.org домовилися про співпрацю аби протидіяти зміні клімату в Україні. URL: <https://cityforlife.org/мінприроди-та-міжнародна-кліматична/>

56. На запрошення губернатора Каліфорнії міський голова Житомира відвідає Глобальний Саміт Кліматичних Дій у Сан-Франциско. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?3398%5B0%5D=4933>
57. На Полтавщині школу підключили до сонця, Голос України URL: <http://www.golos.com.ua/article/320224>
58. Надоша О. Теоретико-методологічний аналіз сталого розвитку у контексті сучасних дослідницьких підходів. Державне управління: удосконалення та розвиток № 10, 2011. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=341>
59. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки. Затверджена Указом Президента України від 26 червня 2016 р. № 68/2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva/nacionalna-strategiya-spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2016-2020-roki>
60. Національні та глобальні детермінанти економічного зростання України : наукова доповідь / за ред. д.е.н. І.М. Бобух ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Електрон. дані. К., 2018. 390 с., табл.
61. Основи громадських зв'язків для органів місцевого самоврядування України.– Ужгород, 1997.
62. Основні форми та напрями взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в Україні на регіональному рівні". Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2896/>
63. Паливода Л. "Взаємодія з громадськістю. Збірник Звітів За результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади", UNDP, 2018 - 72 с.

64. Петиція “Вимагай Зеленого Курсу для України”, 350.org, URL: https://act.350.org/act/green-deal-ukraine/?fbclid=IwAR0Ke4WXY7M1lhUzZimph_5885g82SG4401lxKYgtO0T2-nsz5hUt9AoiL4
65. План дій на XXI століття, ухвалений на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі» у 2002 році. www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm
66. Позиція УКМ щодо пріоритетів кліматичної політики в Україні з нагоди Конференції сторін рамкової конвенції ООН про зміну клімату COP 26, URL: <https://ucn.org.ua/?p=8044>
67. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика та зв'язки з громадськістю (опорний конспект дистанційного курсу): Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. 84 с.
68. Практичні аспекти публічного управління в контексті сталого розвитку : монографія / за заг. ред. проф. М. М. Новікової ; [Бабаєв В.М., Новікова М.М., Чернов С. І. та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. – 236 с. п.1.7. (С. 94 – 105).
69. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2030 року. Закон України від 21 квітня 2011 року № 3268-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text>
70. Про Стратегію сталого розвитку України до 2020 року. Закон України. Проект. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332>
71. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року . Указ Президента України від 30.09.2019№ 722|2019 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
72. Програма поводження з твердими побутовими відходами у м. Полтава на 2021-2025 роки, Полтавська міська рада, ГО “Еколтава” URL:

<https://www.ekoltava.org/wp-content/uploads/2020/10/Programa-povodzhennnya-z-TPV-u-m.-Poltava.pdf>

73. Публічна влада та управління: принципи механізми реалізації: Монографія/ За заг ред. Нижник Н.Р./ - Чернівці : Технодрук, 2008. - 432с
74. Романенко Є. Відкритість та прозорість як структурні рівні транспарентності державного управління та їх комунікативні функції. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2014. Вип. 14. С. 17—31
75. Романко С., Мельник Ю. Чи зможуть українські міста стати кліматично нейтральними, Українська правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/30/662395/>
76. Садкіна М., Авраменко Ю., за редакцією Мельник Ю., Макухи М. Сильні та слабкі сторони головного енергетичного плану м. Суми/ Звіт за результатами громадського аналізу Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Суми до 2025 року/ ГО «Еколтава» – Полтава, 2021. 31 с.
77. Сталий розвиток регіонів України [Текст] / науковий керівник М.З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2009/ 197 с/
78. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=350>
79. Сучасний сталий розвиток в сфері культури: зарубіжний досвід для України: монографія / Драгомирецька Н.М., Дружинін С.С., Думинська С.В., Жилавська Р.П., Ковальова Ю.В. / за заг.ред. д.держ.упр., професора Н. М. Драгомирецької. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2019. 238 с''.
80. Тарифи не зростатимуть попри будь-які ринкові коливання – Президент. URL:

<https://www.president.gov.ua/news/tarifi-ne-zrostatimut-popri-bud-yaki-rinkovi-kolivannya-prez-70861>

81. Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції : монографія / [М. М. Новікова, Н. О. Кондратенко, М. В. Боровик та ін.] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2020. – 335 с
82. Тимофєєв С.П., Кириленко О. В. Зв'язки органів публічного управління з громадськістю як важливий елемент розбудови громадянського суспільства. Наукові праці. Державне управління. 2017 . Т.6. С.61-66.
83. Токвіль де Алексіс Про демократію в Америці. URL: <http://litopys.org.ua/tocq/toc.htm>
84. У Житомирі до 2050 року планують перейти на 100% відновлюваних джерел енергії. URL: [https://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=4303](https://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=4303)
85. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. К.2015. 54 с.
86. Управління сталим розвитком в умовах глобальних викликів: методологія та практика : монографія / за заг. ред. проф.І. М.Писеревського; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. – 334 с
87. Уряд схвалив цілі кліматичної політики України до 2030 року. - Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-cili-klimatichnoyi-politiki-ukrayini-do-2030-roku>
88. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні. Посібник, Київ 2012 – 64 с.

89. Участь громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля, ЕПЛ.
URL:
<http://epl.org.ua/human-posts/uchast-gromadskosti-u-protseduri-otsinky-vplyvu-na-dovkillya/>
90. Фінансова підтримка та технічна допомога, Урядовий портал URL:
<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/finansova-pidtrimka-ta-technichna-dopomoga>
91. Халецький А.В. Зв'язки органів влади з громадськістю: інформаційна взаємодія. Державне управління: удосконалення та розвиток № 12, 2012.
URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=547>
92. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. К., 2017. 267 с.
93. Химчак В. В. Науково-методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованого механізму забезпечення сталого розвитку в систему публічного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 3.
URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2026> (дата звернення: 16.12.2021).
94. Цілі сталого розвитку: Україна. Завдання та індикатори. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. К. 2015. 24 с.
95. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм : монографія / В. М. Шаповал; Юрид. фірма "Салком", Наук.-аналіт. центр. - К. : Юрінком Інтер, 2005. - 560 с. - Бібліогр.: с. 554-559.
96. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О.В. Методологічні проблеми взаємодії держави і громадянського суспільства в сучасній Україні. Правова держава. - 2017. - Вип. 28. - С. 3-12. – URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2017_28_3

97. Як організувати державну політику сприяння розвитку громадянського суспільства / [М.В. Лациба, О.С. Хмара, А.О. Красносільська [та ін.] ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К. : [Агентство —Україна], 2011. 224 с.
98. A resolution recognizing the duty of the Federal Government to create a Green New Deal. URL:
<https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-resolution/166/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22green+deal%22%2C%22green%22%2C%22deal%22%5D%7D&r=4&s=1>
99. An NGO Training Guide for Peace Corps Volunteers, URL:
https://files.peacecorps.gov/multimedia/pdf/library/M0070_mod3.pdf
100. Are Green Jobs a Silver Bullet? – Stanford University, 2009, URL:
https://inequality.stanford.edu/sites/default/files/fall_2009.pdf
101. Bobrovska O. Yu., Drobot I. O., Nadyuk Z. O., Hrytsko R. Yu., Pokataev P. S. (2020). Modern theories of public administration: experience for Ukraine // Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vol. 27, No. 4, p. 107 – 120. Doi: 10.37635/jnalsu.27(4).2020.107-120 (Scopus).Dance F. The Concept of Communication Journal of Communication. 1970. №20. P. 201–210.
102. Covenant of Mayors for Climate and Energy, URL:
<https://www.covenantofmayors.eu/about/covenant-initiative/origins-and-development.html>
103. Global Climate Action Summit об’єднав людей, яким не байдужа доля нашої планети, – Сергій Сухомлин. URL:
<https://zt-rada.gov.ua/?3398%5B0%5D=4970>
104. Harlow R. F. Building a public relations definition. Public relations review. 1976. № 4. P. 36.

105. Institutionalization of the SDGs in the work of parliaments/ URL:
https://www.ipu.org/sites/default/files/documents/final_-_survey_analysis_updated_feb_14_2019_edited-e.pdf
106. The Club of Rome “Open Letter to Global Leaders – A Healthy Planet for Healthy People”, URL:
<https://www.clubofrome.org/impact-hubs/climate-emergency/open-letter-to-global-leaders-a-healthy-planet-for-healthy-people/?fbclid=IwAR0xd0PVBMVkJOuPe9YoPf54dEwhiQvcCmFfwAYMr3wk5-pMo-RppeqEzWVM>
107. Parliaments and the Sustainable Development Goals: A self-assessment toolkit. URL:
<https://www.ipu.org/resources/publications/toolkits/2017-01/parliaments-and-sustainable-development-goals-self-assessment-toolkit>
108. Promoting Sustainable Development Through More Effective Civil Society Participation in Environmental Governance, Tamara Tschentscher New York 2017 – 84 pages. URL:
https://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/EU_NGOs_publication_20161219.pdf
109. Public relations is a strategic communication process that builds mutually beneficial relationships between organizations and their publics. A Modern Definition of Public Relations : Public Relations Society of America. 2012. URL:
prdefinition.prsa.org
110. IRENA “Synergies between Renewable Energy and Energy Efficiency”, 2015 – 46 pages. URL:
<https://www.irena.org/publications/2015/Aug/Synergies-between-Renewable-Energy-and-Energy-Efficiency>

111. The Paris Agreement, UNFCCC, URL:
<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
112. WASTE & COVID-19. Дослідження нових впливів на довкілля в умовах епідемії COVID-19 в Україні, URL:
https://www.ekoltava.org/wp-content/uploads/2021/01/WASTE-COVID-19.-Doslidzhennya-novyh-vplyviv-na-dovkillya-v-umovah-epidemiyi-COVID-19-v-Ukrayini_Zvit_20201.pdf
113. 100% Clean and Renewable Wind, Water, and Sunlight All-Sector Energy Roadmaps for 139 Countries of the World. Stanford University, 2017, URL:
<https://web.stanford.edu/group/efmh/jacobson/Articles/I/CountriesWWS.pdf>
114. Ukraine cities gear up to run on local clean energy by 2050, Reuters. URL:
<https://www.reuters.com/article/us-climatechange-ukraine-renewables/ukraine-cities-gear-up-to-run-on-local-clean-energy-by-2050-idUSKBN1OD1CA>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Наукові праці автора за темою кваліфікаційної магістерської
роботи**

Мельник Юлія Олександрівна,
*Виконавча директорка громадської організації «Еколтава»,
представниця Міжнародної кліматичної мережі
(Climate Action Network)*

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА
ГРОМАДСЬКОСТІ ЗАДЛЯ ВИРІШЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ**

Закони України «Про громадські об'єднання», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державну службу» та інші дають розуміння поняття громадськості та влади й показують як в рамках

існуючого законодавства можна побудувати місток співпраці між ними.

Згідно зі статистичною інформацією, всього в Україні налічується більше 26000 громадських об'єднань [1], близько 1000 з них - екологічного спрямування.

Екологічні проблеми турбують кожного четвертого українця та посідають загалом 7-ме місце у рейтингу головних проблем, названих жителями України. Такі дані були отримані в результаті соціологічного дослідження «Екологічні тренди в Україні: погляд громадян» [2], проведеного в кінці 2020 року Інститутом Горшеніна та Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні.

Зміна клімату, відходи, енергетика, забруднення атмосферного повітря та водних ресурсів - все це є ключовими проблемами для вирішення яких необхідна взаємодія влади і громадськості на різних рівнях.

Питання співпраці громадськості з органами влади регулюються низкою нормативно-правових актів, зокрема: Законами України «Про доступ до публічної інформації» 3 та «Про звернення громадян» [4], Постановами Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [5] та від 05.11.2008 №976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [6].

Таким чином, маючи правове підґрунтя та політичну волю, за останні 5 років, спільними зусиллями громадськості та влади, у різних територіальних громадах країни була реалізована низка практичних проектів, що є невеликими кроками на шляху до сталого розвитку. Більшість з них є досить передовими та унікальними, що використовують сучасний міжнародний досвід. Доцільно виокремити такі проекти як: встановлення сонячної електростанції на сільській школі в Біликах, впровадження сортування відходів на рівні міста Полтава, поява першого в Україні енергетичного сонячного кооперативу в м. Славутич, розробка сценарію переходу м. Житомир на 100% відновлюваних джерел енергії до 2050 року та ряд інших ініціатив. Всі ці проекти передбачали процеси консультацій органів місцевого самоврядування з громадськістю (робочі групи, громадські слухання, меморандуми про співпрацю), залучення у процеси експертів з громадського сектору, спільний пошук фінансових ресурсів у закордонних фінансових інституціях.

Україна є підписантом різноманітних міжнародних угод та договорів. Зокрема, вона є країною, що 22 квітня 2016 року однією з перших ратифікувала Паризьку угоду - угоду в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Відповідно до неї, Україна має низку зобов'язань щодо скорочення викидів CO₂ та переходу до низьковуглецевої економіки, що передбачає цільове фінансування заходів [7]. Особливо важливою є й підтримка міжнародних

інституцій, таких як Світовий банк, Міжнародний Валютний Фонд, Європейська Комісія, які чітко зорієнтовані на поглиблення консультацій з громадськістю [8]. Аналіз свідчить, що нормативно-правова база в Україні є достатньою для того, щоб забезпечити такі консультації та співпрацю. Необхідно лише більше політичної волі з боку влади та експертності з боку громадськості. Важливо культивувати усвідомлення, що громадськість та влада - це не два табори протистояння чи ворогування, а це два союзники, які працюють на одну спільну ціль - сталий розвиток України.

Література:

1. Відповідь Державної податкової служби України на звернення інтернет-видання «Українська правда» URL: https://dostup.prawda.com.ua/request/83874/response/237710/attach/3/682.PDF.pdf?cookie_passthrough=1 (дата звернення 14/11/2021).
2. Екологічні тренди в Україні: погляд громадян. Звіт за результатами соціологічного дослідження URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17805.pdf> (дата звернення 14/11/2021).
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2011. №32. Ст. 314 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 14/11/2021).
4. Про звернення громадян: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1996. №47. Ст.256 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення 14/11/2021).
5. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text> (дата звернення 14/11/2021).
6. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-п#Text> (дата звернення 14/11/2021).
7. Фюр Л., Шнайдер Л., Шалатек Л., Тостадо Л. 5 років потому. З днем народження, Паризька угодо? URL: <https://ua.boell.org/uk/2020/12/23/5-rokiv-potomu-z-dnem-narodzhennya-parizka-ugodo> (дата звернення 14/11/2021).
8. Consultations with Civil Society: World Bank a sourcebook working document. 2007 URL: https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Civil%20Society/cso_

EKOЛTAVA

СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ СТОРОНИ ГОЛОВНОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПЛАНУ М. СУМИ

Звіт за результатами громадського аналізу Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Суми до 2025 року

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

Автори: Марина Садкіна, Юлія Авраменко
За редакцією Юлії Мельник, Максима Макухи

Коректор: Антон Нестеренко
Дизайнерка: Олена Марчишина
Верстка: Роман Марчишин

Аналіз підготовлено за фінансової підтримки
Федерального міністерства з охорони навколишнього
середовища, збереження природи та ядерної безпеки
Німеччини в рамках проєкту Міжнародної
Кліматичної Ініціативи (IKI).

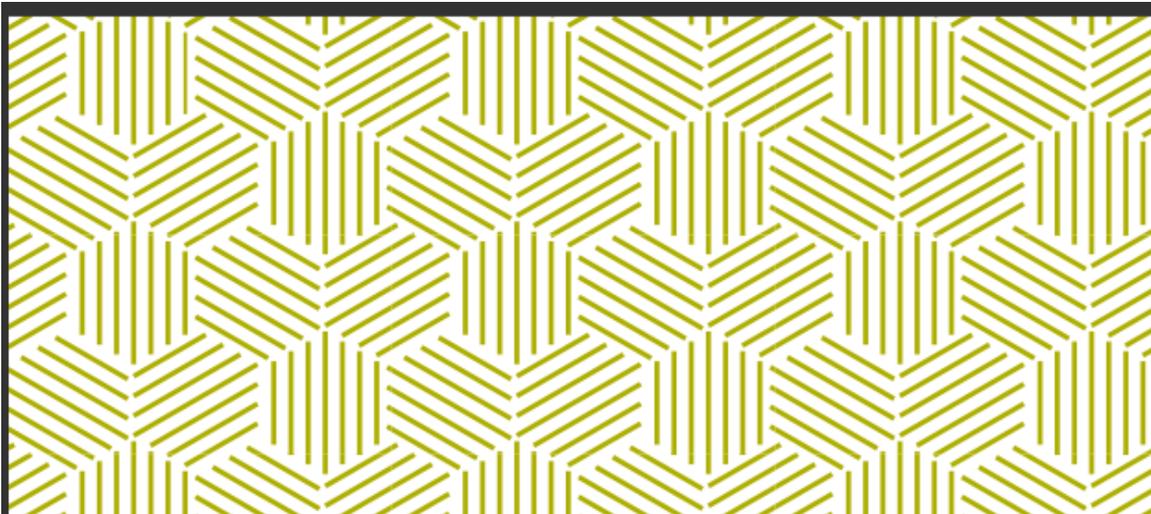
Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Наявність у ПДСЕР даних про споживання енергоносіїв	6
Розділ 2. Базовий кадастр викидів	9
Розділ 3. Обсяги зобов'язань зі скорочення викидів	13
Розділ 4. Заходи та ключові сектори діяльності	14
Розділ 5. Наявність прогресивних для України заходів	18
Розділ 6. Здійснення підписантом діяльності, яку не включено до ПДСЕР, але яка впливає на викиди	20
Розділ 7. Розвиток відновлювальних джерел енергії (ВДЕ)	22
Розділ 8. Фінансування	24
Розділ 9. Адаптація міських структур	31
Розділ 10. Залучення зацікавлених сторін	32
Розділ 11. Моніторинг і звітність	33
Висновок	34

**КЛІМАТИЧНА
ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА**

■■■■ HEINRICH
BOLL
STIFTUNG
KIEV

Публікація підготовлена за підтримки Представництва Фонду ім. Г. Бьолля в Україні в січні 2019 року і описує ключові зміни у кліматичній політиці України у 2016–2018 роках, зокрема і більшою мірою у розрізі реформування енергетичного сектору.

Позиції і думки, викладені у тексті, є важливою позицією авторів/ок і можуть не відповідати офіційній позиції Представництва Фонду ім. Г. Бьолля в Україні чи Уряду Німеччини.

Автори/ки:

Ілля Єременко,

голова Української кліматичної мережі;

Мар'яна Винярска,

директорка Експертно-дорадчого центру «Правова аналітика»;

Юлія Мельник,

радниця Української кліматичної мережі, кампейнерка з ВДЕ 350.org в регіоні СЕКЦА.

Редакторка: **Оксана Алієва,** координаторка програми «Зміна клімату і енергетична політика» Представництва Фонду ім. Г. Бьолля в Україні.

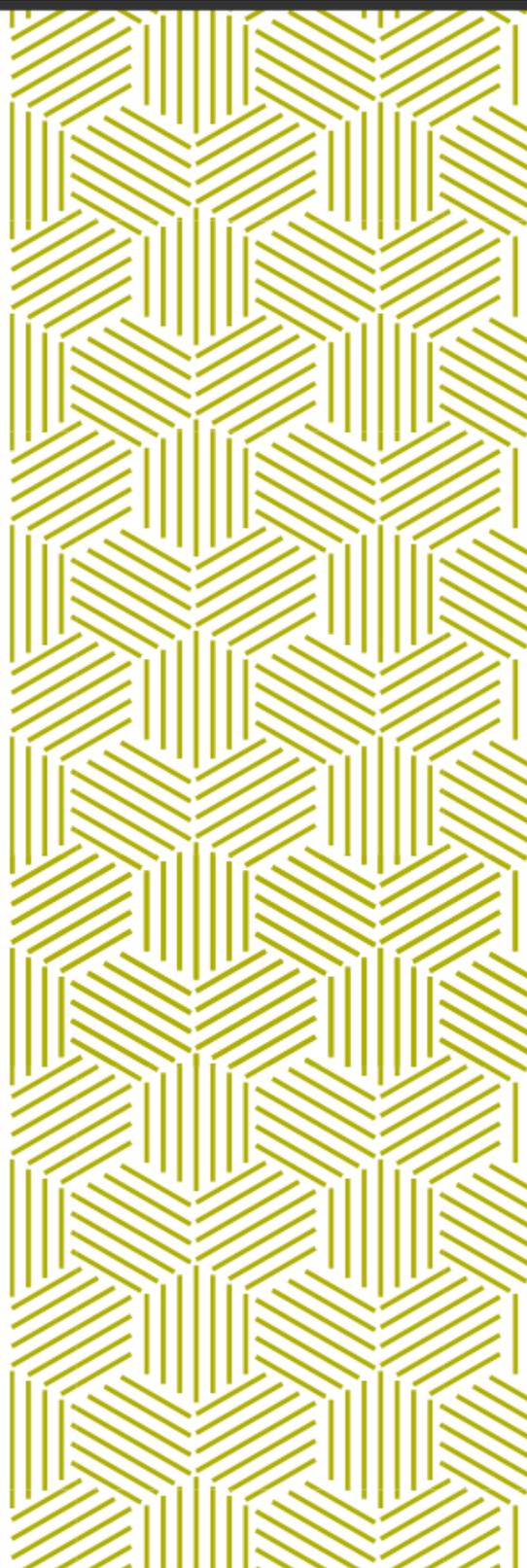
Дизайн і верстка: Анастасія Скокова.

Використано ресурси сайту Freepik.com.

Питання зміни клімату турбують все більше і більше людей. В Україні, на превеликий жаль, ця проблема поки що не розглядається серед найважливіших завдань до розв'язання, але цікавість до неї з часом зростає, особливо серед представників/ць громадянського суспільства, лідерів/ок громад і населення. Вони починають розбиратися не тільки в причинах зміни клімату, як-от викиди парникових газів, видобуток вуглеводнів чи вирубка лісів, але і хочуть дізнатись, як кожна/ен із них на своєму місці можуть долучитися до вирішення проблем і що в цілому відбувається в державі задля цього. Якщо ви також на цьому шляху і хочете дізнатися, хто і що робить в Україні задля того, щоб наша планета не перегрілася, тоді запрошуємо вас до прочитання цієї публікації.

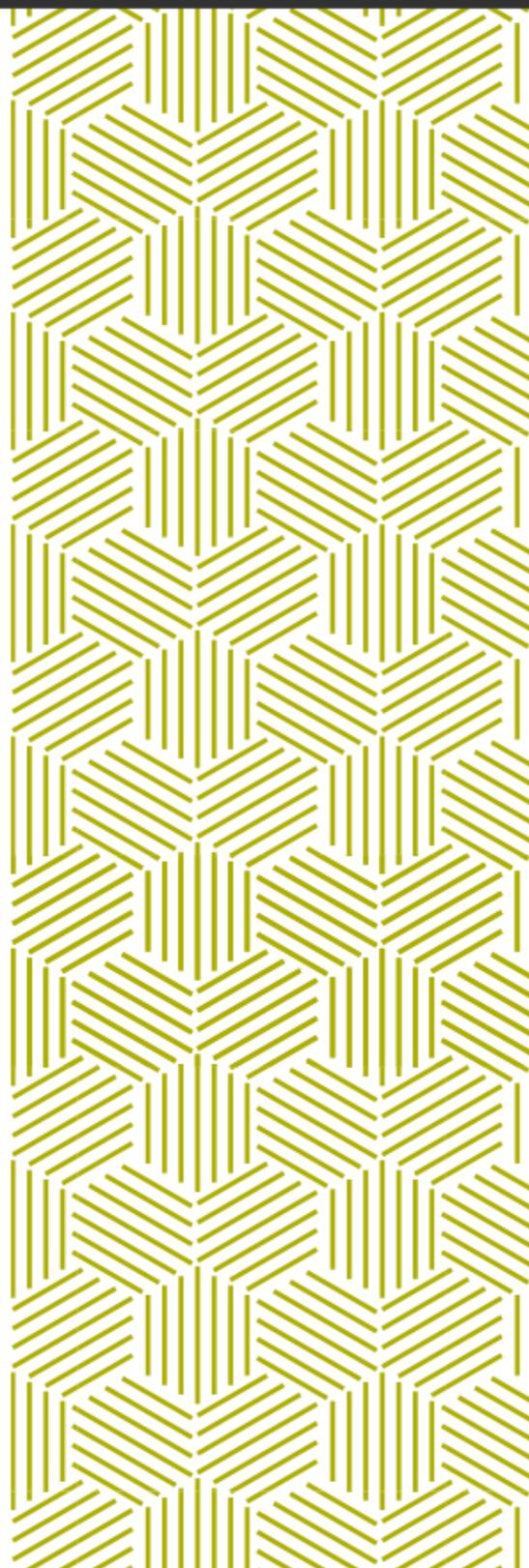
ЗМІСТ

- 4 ВИЗНАЧЕННЯ
І СКОРОЧЕННЯ
- 5 КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА 1.0,
АБО НАВІЩО ВОНА ПОТРІБНА
- 7 ІЗ ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ
КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ
- 17 ЩО ВПЛИВАЄ
НА КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 19 ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ, АБО ХТО
ФОРМУЄ КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 24 УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ
І ГРОМАДСЬКИЙ КЛІМАТИЧНИЙ СЕКТОР
- 30 ФІНАНСОВА СКЛАДОВА
КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ
- 34 ЯК ПОЛІПШИТИ
КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ
- 38 ДОДАТОК 1
- 40 ДОДАТОК 2

ЗМІСТ

- 4 ВИЗНАЧЕННЯ
І СКОРОЧЕННЯ
- 5 КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА 1.0,
АБО НАВІЩО ВОНА ПОТРІБНА
- 7 ІЗ ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ
КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ
- 17 ЩО ВПЛИВАЄ
НА КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 19 ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ, АБО ХТО
ФОРМУЄ КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 24 УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ
І ГРОМАДСЬКИЙ КЛІМАТИЧНИЙ СЕКТОР
- 30 ФІНАНСОВА СКЛАДОВА
КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ
- 34 ЯК ПОЛІПШИТИ
КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ
- 38 ДОДАТОК 1
- 40 ДОДАТОК 2

CHARLES STEWART
MOTT FOUNDATION

СЕЛО БЕЗ СМІТТЯ

ПОРАДНИК З ПРОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КАМПАНІЙ
ЩОДО ПИТАНЬ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

ПОЛТАВА, 2017

**CHARLES STEWART
MOTT FOUNDATION**

Уміщені у виданні інформація та матеріали є вільними для копіювання, перевидання й поширення по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача, та якщо при такому копіюванні, перевиданні й поширенні є обов'язкове посилання на авторів і суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки.

Цю публікацію було створено за фінансової підтримки Фонду імені Ч. С. Мотта. Вміст цієї публікації є винятковою відповідальністю ГО «Суспільний проект «Еколтава» і за жодних обставин не може розглядатись як такий, що відображає позицію Фонду імені Ч. С. Мотта.

**Село без сміття. Порадник з проведення інформаційних кампаній щодо питань поводження з відходами / Ю.О. Мельник, М.М. Рябика;
ГО «Суспільний проект «Еколтава». – Полтава. – 2017. – 16 с.**

© Мельник Ю.О., Рябика М.М., 2017
© ГО «Суспільний проект «Еколтава», 2017
© фрагментарно використане фото взято з ресурсу freegreatpicture.com

ВСТУП

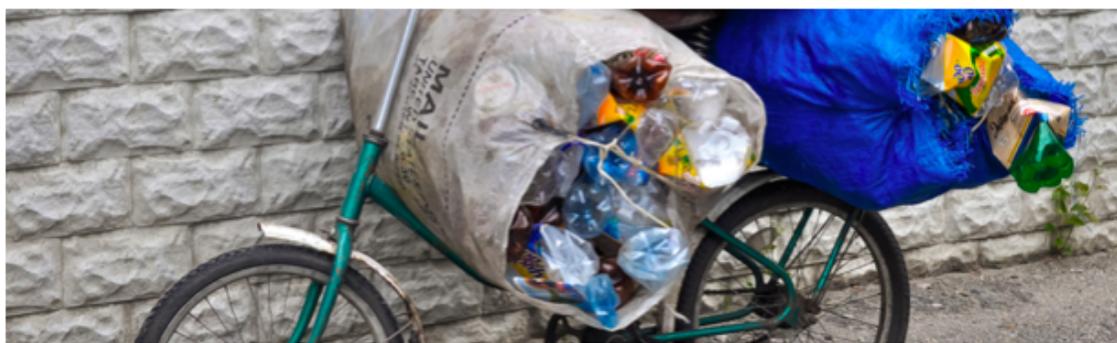
Проблема твердих побутових відходів існує в Україні протягом усіх років її незалежності. І якщо в містах є хоч якась система централізованого вивезення сміття, а іноді й сортування, то в селах – це питання повністю відкрите.

Проблема полягає не лише у відсутності інфраструктури, а й у необізнаності населення щодо важливості правильного поводження з відходами. Скільки часу розкладається сміття, чому не можна спалювати пластик та листя, як правильно сортувати – всю цю інформацію потрібно систематично доносити.

Досвід свідчить, що в організації системи поводження з відходами важливу роль відіграє робота з населенням, просвітництво, підтримка, консультації. Саме тому, інформаційному компоненту у впровадженні системи роздільного сортування сміття ми надали особливої уваги.

У цьому посібнику зібрано досвід ГО «Еколтава», що стосується роботи з населенням щодо питання поводження з твердими побутовими відходами. Зокрема, головний акцент уваги в посібнику зосереджено на інфокампанії проведеній у Новосанжарському районі, основною ціллю якої було інформування населення щодо користі від сортування та підписання договорів на централізований вивіз відходів.

Фактично цей посібник є дороговказом до кінцевої мети «Населений пункт без сміттєзвалищ».

Embassy of Japan

KYIV

No. 198-16

The Embassy of Japan in Ukraine presents its compliments to the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine and, referring to the latter's note No. 4003-05/37225-04 dated November 17, 2016, has the honor to inform that Ms. Yuliia MELNYK, Head of the Board, NGO "Social project "Ekoltava", has been selected to participate in the JICA theme-focused training course "Energy Efficiency and Conservation in Commercial and Residential Sector (B)", which will take place in Japan from January 15 until March 3, 2017.

The Embassy of Japan in Ukraine avails itself of this opportunity to renew to the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine the assurances of its highest consideration.

Kyiv, December 9, 2016

MINISTRY OF ECONOMIC DEVELOPMENT
AND TRADE OF UKRAINE

CC: MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF UKRAINE

Додаток Б

Публікації у медіа та фото з заходів, які стосуються дослідження

🏠 / ПРЕСЦЕНТР / НОВИНИ / У ЖИТОМИРІ ДО 2050 РОКУ ...

У ЖИТОМИРІ ДО 2050 РОКУ ПЛАНУЮТЬ ПЕРЕЙТИ НА 100% ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

23.06.2018

22 червня Житомирський міський голова Сергій Сухомлин та представник міжнародної неурядової організації «350.org» Юлія Пашковська підписали меморандум про співпрацю.

Таблиця 1.3 Ключові умови та припущення досягнення 100% ВДЕ в м. Житомир за різними сценаріями

Базовий сценарій	Сценарій, що не передбачає амбітної енергетичної та кліматичної політики на рівні міста	<ul style="list-style-type: none"> • Енергетика міста розвивається за тими ж принципами, як і зараз. • Рівень впровадження ЕЕ, ВДЕ заходів відповідає нинішньому. • Нові електрогенеруючі потужності не будуються. • Багато нових технологій не можуть зайняти значну нішу на ринку.
100% ВДЕ №1	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів. • 50% виробництво електроенергії з ВДЕ + 50% імпорт е/е у постачальників ВДЕ з інших регіонів країни. • Можливість заключення угод на постачання е/е з ВДЕ з'являється з 2040 р. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проводиться дієва політика з переходу кінцевих споживачів та сектору трансформації на ВДЕ. • Будуються нові ВДЕ-об'єкти. • Максимальна електрифікація, збереження централізованого теплозабезпечення, перехід на біопаливо чи енергію з нього. • Річне виробництво електроенергії з ВДЕ в м. Житомирі станом на 2050 рік не менше 50% від потреб міста. • «Імпорт» електроенергії від виробників ВДЕ з інших регіонів країни на рівні не більше ніж 50% від потреб міста.
100% ВДЕ №2	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів • Обсяги виробництва е/е з ВДЕ не менше загального споживання е/е містом. • Чистий імпорт е/е дорівнює нулю. • Можливість заключення угод на постачання е/е з ВДЕ з'являється з 2040 р. 	<p>Умови та припущення сценарію 100% ВДЕ №2 практично співпадають з аналогічним сценарієм №1, за виключенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Виробництво е/е в місті та прилеглих територіях не менше від загальних потреб міста. • Для забезпечення надійності та безпеки електрозабезпечення міста, здійснюється «імпорт» е/е у виробників ВДЕ з інших регіонів країни. • Для забезпечення балансу здійснюється «експорт» е/е до ОЕСУ.
100% ВДЕ №3	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ВДЕ в теплоенергетиці та кінцевому споживанні енергоресурсів • Обсяги виробництва е/е з ВДЕ не менше ніж 30% від загального споживання е/е. 	<ul style="list-style-type: none"> • У 2050 р. всеукраїнське виробництво електроенергії буде на 70% з ВДЕ згідно з проектом Концепції «зеленого» енергетичного переходу¹². За таких умов без власного виробництва м. Житомир також споживатиме е/е на 70% з ВДЕ. • Для того, щоб досягти умовних 100% е/е з ВДЕ, м. Житомир необхідно мати додатково стільки генеруючих потужностей ВДЕ, щоб за рік вони виробляли не менше 30% від його загального електроспоживання. Таким чином, "експортуючи" що е/е до ОЕСУ, місто фактично компенсуватиме «брудну частку» в 30%, яку споживатиме з мережі ОЕСУ. • Всі інші умови та припущення аналогічні до тих, що у сценаріях 100% ВДЕ №1 та №2.

¹² <https://menr.gov.ua/news/34424.html>

Ukraine climate groups demand fast transition to renewable energy

Local activists with global support have petitioned the government ministry in Kyiv to go fully carbon-neutral by 2050.

BIG STORY 10 DECEMBER 14, 2018 / 1:48 PM / UPDATED 3 YEARS AGO

Ukraine cities gear up to run on local clean energy by 2050

By Angelina Davydova

7 MIN READ

KATOWICE, Poland (Thomson Reuters Foundation) - Fossil fuel-dependent Ukraine will strengthen its climate change action plan under the Paris Agreement to curb global warming, its government said at U.N. climate talks in Poland this week.

Four Ukrainian cities also reaffirmed their goal of shifting to 100 percent renewable energy by 2050, announced this year.

Svitlana Romanko, Eastern Europe, Caucasus and Central Asia director for climate campaign 350.org, said Ukrainian citizens and mayors were showing that a rapid and fair transition to clean energy was “both possible and popular”.

“The new national target should reflect and build on these cities’ climate and energy plans,” she added.

☰ РУБРИКИ

☰ НОВИНИ

КОЛОНКИ

СПЕЦПРОЕКТИ

РЕКЛАМА

СПЕЦПРОЕКТ
Попри все. Небайдужа
може

СПЕЦПРОЕКТ
Новорічні рішення

СПЕЦ
Дай

Головна > Колонки

Колонка

18:25 17 ЛИП 2020

ІН

Напередодні саміту "Великої двадцятки": куди підуть трильйони доларів, виділені на подолання світової кризи

Фото: climatechangenews.com

Світлана Романко

керуюча директорка ГО 350.org в регіоні Східна Європа, Кавказ та Центральна Азія

Юлія Мельник (Пашковська)

кампейнерка міжнародної кліматичної організації 350.org

Україна не є країною "великої двадцятки" (G20), проте політично та економічно

21 gru, 12:45

**Конституція
дипломатії:
нашу страте**

20 gru, 12:10

**Хугро та 20
стало ще бі**

17 gru, 14:27

**Як адаптує
працедавці
вигнанцем:**

16 gru, 12:45

**Польові до
регіонів**

13 gru, 14:50

**Небайдужі,
підсумки рс**

13 gru, 10:45

[RE-leaf: пер
проєкту ви
опалого ли](#)

7 gru, 10:15

Рішення Ук

